

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Naməlum
qızdırma yayılır -
həkimlərdən
xəbərdarlıq
yazısı səh.15-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 27 fevral 2025-ci il Cümə axşamı № 37 (8647) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Azərbaycan Xocalı şəhidlərini andı

Prezident və I vitse-prezident "Ana Fəryadı" abidəsini ziyarət etdilər

yazısı səh.4-də

İqtidarla müxalifət dörd saat nələrdən danışdı?

yazısı səh.3-də

Fars sovinistinə Quzey Azərbaycandan şillə kimi cavab

yazısı səh.12-də

Sumqayıt hadisələrindən 37 il ötür - götürülən əsas dərs

yazısı səh.4-də

Rusiyaya güvənmək problemi - 1994-cü il yalanı, daha nələr...

yazısı səh.6-da

Dost ölkə diplomatından Azərbaycana qarşı təxribat

yazısı səh.12-də

İrəvanın Minsk Qrupu xiffəti - Bakının tələbi reallaşmasa...

yazısı səh.9-da

Azərbaycanda kök uşaqların sayı artır - təhlükə

yazısı səh.11-də

"Qırmızı Xaç" Bakıda saxlanılan ermənilərə baş çəkib

yazısı səh.2-də

Trampın və Aİ-nin alüminium qərarları Azərbaycan ixracatçılarına ciddi çətinliklər yaradacaq

yazısı səh.10-da

Göygöldə hamilə qadının ölüm səbəbi bilindi

yazısı səh.11-də

İRƏVANIN ODLA OYUNU - BU İL DƏ "AĞ QOŞA" QOYSA...

Ermənistanın konstitusiyə islahatlarını 2026-ya saxlaması sülhə gedən yolu daha riskli edir - şərh

yazısı səh.9-da

"Bir hektar torpaq, ya mağaza tapsınlar, onlara qurban edirəm..."

Sabiq baş nazir Artur Rasizadə "Yeni Musavat"a ilginclik açıqlamalar verdi

yazısı səh.5-də

Əli Orucov:
"Hava məkanımızın etibarlı qorunması üçün böyük işlər görülüb"

yazısı səh.6-da

Il Qaregin
yenə qana susayıb

yazısı səh.8-də

"Əfv müraciəti edənlər arasında bu şəxslər də var"

yazısı səh.13-də

İlham Əliyev Ərdoğanı təbrik etdi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev fevralın 26-da Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanı zəng edib.

Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə Azərbaycan Prezidentinin Mətbuat Xidməti məlumat yayıb. Dövlət başçısı Rəcəb Tayyib Ərdoğan ad günü münasibətilə təbriklərini çatdırıb, qardaş Türkiyənin inkişafı naminə prezidentlik fəaliyyətində yeni uğurlar və möhkəm cansağlığı arzulayıb. Rəcəb Tayyib Ərdoğan göstərilən diqqətə və təbrikə görə təşəkkürünü bildirib. Dövlət başçıları ölkələrimiz arasında "Bir millət, iki dövlət" prinsipinə əsaslanan dostluq, qardaşlıq və müttəfiqlik münasibətlərinin bundan sonra da uğurla inkişaf edəcəyinə əminliklərini bildirərək, əlaqələrimizin perspektivləri, gələcək təmaslar və qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıblar.

“Qızıl Xaç” Bakıdakı ermənilərə baş çəkib

Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin əməkdaşları hazırda Bakıda məhkəməsi davam edən təqsirləndirilən ermənilərə baş çəkiblər. Bunu “Sputnik Ermənistan”-a müsahibəsində Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsinin nümayəndə heyətinin kommunikasiya proqramlarının rəhbəri Zara Amantuni deyib. Onlara ailələri ilə əlaqə saxlamaq imkanı yaradılıb. Görüşlər təkbətək söhbət formatında baş tutub. Bundan əvvəlki səfər 2025-ci ilin yanvarında olub. Xatırladaq ki, hazırda Bakıda məhkəməsi davam edən ermənilər arasında qondarma “Artsaxın hərbi-siyasi rəhbərliyi”-nə daxil olan Ruben Vardanyan, Levon Mnatsakanyan, Davit Manukyan, Davit Babayan, Arayik Arutyunyan, Bako Saakyan, Arkadi Qukasyan və digərləri var.

Bu gün də Bakıda qar yağacaq, yollar buz bağlayacaq

Fevralın 27-də gözlənilən hava şəraiti açıqlanıb. Bu barədə Milli Hidrometeorologiya Xidmətindən məlumat verilib. Bildirilib ki, Bakıda və Abşeron yarımadasında bəzi yerlərdə arabir qar yağacağı gözlənilir. Gecə yarımadasının bəzi yerlərində qısa müddətə intensivləşəcəyi ehtimalı var. Günün ikinci yarısında tədricən kəsiləcək. Şimal-qərb küləyi gündüz mülayim cənub-qərb küləyi ilə əvəz olunacaq.

Baş nazir mülki təyyarələrlə bağlı mühüm qərar imzaladı

Mülki təyyarələrə texniki xidmət göstərən təşkilatların sertifikatlaşdırılması qaydası təsdiq edilib. Mülki hava gəmilərinə texniki xidmət göstərən təşkilatların sertifikatlaşdırılması qaydası təsdiq edilib. Musavat.com xəbər verir ki, bununla bağlı baş nazir Əli Əsədov qərar imzalayıb.

Belə ki, bu qayda “Aviasiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 24.3-cü maddəsinə uyğun olaraq hazırlanmışdır və Azərbaycan Respublikasında dövlət qeydiyyatına alınmış, həmçinin “Beynəlxalq Mülki Aviasiya haqqında” 1944-cü il 7 dekabr tarixli Konvensiyanın 83-bis maddəsinə əsasən uçuşa yararlılıq öhdəlikləri Azərbaycan Respublikasına keçmiş mülki hava gəmilərinə və onların komponentlərinə texniki xidmət göstərən təşkilatlara təsdiq və tanınma sertifikatlarının verilməsi, habelə bu sertifikatlara dəyişikliklərin edilməsi, onların etibarlılıq müddətinin uzadılması, o cümlədən sertifikatlaşdırma prosesi ilə bağlı digər tələbləri müəyyən edir. Bu qayda ilə tənzimlənməyən məsələlər Qanuna, Konvensiyaya və Konvensiyaya 8 nömrəli Əlavə - “Uçuşa yararlılıq” ilə müəyyən edilmiş Beynəlxalq Mülki Aviasiya Təşkilatının beynəlxalq standartlarına və

tövsiyə olunan təcrübəsinə, o cümlədən “Doc 9760, uçuşa yararlılıq üzrə Təlimat”-a uyğun olaraq həyata keçirilir.

Mülki hava gəmilərinə və onların komponentlərinə texniki xidmət göstərən təşkilatlara nəzarət Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Mülki Aviasiya Agentliyi tərəfindən həyata keçirilir. Azərbaycan Respublikasının ərazisində texniki xidmət fəaliyyəti təsdiq sertifikatı əsasında həyata keçirilir. Təsdiq sertifikatı və tanınma sertifikatı yalnız hüquqi şəxslərə verilir. Hər bir hüquqi şəxsin yalnız bir təsdiq və ya tanınma sertifikatı ola bilər.

Polis əməliyyat keçirdi - 27 kq narkotik aşkarlandı

DİN Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən narkotiklərin dövriyyəsinə təşkil edən şəxslərə qarşı növbəti əməliyyat keçirilib. Daxil olmuş məlumat əsasında keçirilən tədbirlər zamanı Əvəz Hüseynovun şəxsiyyəti istintaqla aşkar edilən İran vətəndaşının təklifi ilə narkotik vasitələri Füzuli rayonu ərazisindən Bakı şəhərinə gətirmək üçün əldə etdiyi müəyyən edilib və o, Sabuncu rayonu ərazisində saxlanılıb. Onun narkotiklərin dövriyyəsinə istifadə etdiyi avtomobildən 18 kq 500 qram tərkibinə xüsusi zərərli maddələr əlavə edilmiş marixuana aşkarlanıb. Davam etdirilən əməliyyat tədbirləri nəticəsində digər narkokuryer Müslüm Yaqubov isə Xəzər rayonu ərazisində saxlanılıb. Onun kirayə yaşadığı evdən 7 kq 500 qram tərkibinə xüsusi zərərli maddələr əlavə edilmiş marixuana və 1 kq 150 qram metamfetamin aşkarlanıb.

Sonuncu əməliyyat zamanı 27 kq-dan artıq narkotik maddə qanunsuz dövriyyədən çıxarılıb. Faktla bağlı cinayət işi başlanılıb və həmin narkokuryerlər barəsində məhkəmənin qərarı ilə həbs-qətimkan tədbiri seçilib. Əməliyyat tədbirləri davam etdirilir.

Əziz Orucova hökm oxunub

“Kanal 13” internet televiziyaının həbsdə olan rəhbəri Əziz Orucovun cinayət işi üzrə məhkəmə prosesi yekunlaşıb. Səbəyel Rayon Məhkəməsində hakim Günel Səmədovanın sədrliyi ilə keçirilən prosesdə hökm oxunub. Hökmə əsasən, Əziz Orucova 2 il həbs cəzası təyin olunub.

Bu gün Əfv Komissiyası toplaşır

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Əfv Məsələləri Komissiyasının növbəti iclası keçiriləcək. Musavat.com xəbər verir ki, iclas bu gün baş tutacaq. Qeyd edək ki, komissiyanın son iclası fevralın 12-də keçirilib. İclasda 100-dən artıq müraciət müzakirə olunub. Komissiyanın iclaslarının nəzərdə tutulan əfvlə bağlı keçirildiyi bildirilir.

Biləsuvarda qanunsuz ov edən əcnəbilər saxlanılıb

Dövlət Ekoloji Təhlükəsizlik Xidmətinin əməkdaşları tərəfindən keçirilən növbəti nəzarət tədbirləri zamanı Biləsuvar rayonu ərazisində qanunsuz ov edən xarici ölkə vətəndaşları saxlanılıb. Bu barədə Dövlət Ekoloji Təhlükəsizlik Xidmətindən məlumat verilib. Bildirilib ki, araşdırma zamanı onların Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri vətəndaşları Matar Mohammed Karam Al Mandos Alblooshi və Obaid Juma Obaid Zayed Alketbi olduğu müəyyən edilib. Faktla bağlı inzibati protokol tərtib edilərək qanun pozucularının hər birinə 2000 manat məbləğində cərimə tətbiq olunub.

Jurnalist Şahnaz Bəylərqızı ev dustaqlığına buraxılıb

Məhkəmə həbsdə olan jurnalist Şahnaz Bəylərqızı (Hüseynova) ilə bağlı qərar verib. Musavat.com xəbər verir ki, fevralın 26-da Xətai Rayon Məhkəməsində onun barəsində həbs-qətimkan tədbirinin dəyişdirilərək ev dustaqlığına buraxılması ilə bağlı vəsatətə baxılıb. Hakim Fuad Axundovun sədrliyi ilə keçirilən prosesdə məhkəmə vəsatəti təmin təmin edib, onun ev dustaqlığına buraxılması barədə qərar verib. Qeyd edək ki, Şahnaz Bəylərqızı fevralın 5-də saxlanılıb. Xətai Rayon Məhkəməsi onun barəsində 3 ay 15 gün müddətində həbs-qətimkan tədbiri seçib. Ona qarşı Cinayət Məcəlləsinin 206.3.2-ci (qaçaqmalçılıq, əvvəlcədən əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədildikdə) və digər maddələri ilə ittiham irəli sürülüb.

Fevralın 25-də Prezident Administrasiyasının Siyasi partiyalar və qanunvericilik hakimiyyəti ilə əlaqələr şöbəsi tərəfindən “Suverenliyin bərpası: siyasi müstəvidə yeni münasibətlər sisteminin formalaşdırılması” mövzusunda dəyirmi masa təşkil edilib.

“Hilton” hotelində təşkil olunan tədbirdə Prezident Administrasiyasının Siyasi partiyalar və qanunvericilik hakimiyyəti ilə əlaqələr şöbəsinin müdiri Ədalət Vəliyev, Milli Məclis Aparatının, Mərkəzi Seçki Komissiyasının, Ədliyyə və Maliyyə nazirliklərinin, Hesablama Palatasının, 24 siyasi partiyanın nümayəndələri, həmçinin tanınmış alimlər, politoloqlar, siyasi şərhçilər, internet televiziya kanalları və onlayn media subyektlərinin nümayəndələri iştirak edib. YAP Mərkəzi Aparatının rəhbəri Tahir Budaqov, Vətəndaş Həmrəyliyi Partiyasının sədri Sabir Rüstəmxanlı, Böyük Quruluş Partiyasının sədri Fazil Mustafa, Ədalət, Hüquq, Demokratıya Partiyasının sədri Qüdrət Həsənzadə, Haqq Ədalət Partiyasının sədri Əli İsmayilov, Azərbaycan Demokratik Maarifçilik Partiyasının sədri Elşən Musayev, Azərbaycan Xalq Partiyasının sədri Pənah Hüseyn, Milli Cəbhə Partiyasının sədri Razi Nurullayev, Azərbaycan Ümid Partiyasının sədri İqbal Ağazadə, Azərbaycan Milli İstiqlal Partiyasının sədri Arzuxan Əlizadə, Ana Vətən Partiyasının sədri Fəzail Ağamalı, Böyük Azərbaycan Partiyasının sədri Elşad Musayev, AĞ Partiyasının sədri Tural Abbaslı, Azərbaycan Demokrat Partiyasının sədri Sərdar Cəlaloğlu, REAL Partiyası Siyasi Komitəsinin sədri Natiq Cəfəri, Müasir Müsavat Partiyasının sədri Hafız Hacıyev, eyni zamanda, media nümayəndələrindən “Yeni Müsavat” Media Qrupunun rəhbəri

İqtidarla müxalifət dörd saat nələrdən danışdı?

Partiya rəhbərlərindən dəyərləndirmə: “Cənab Prezidentin ortaya qoyduğu iradə...”

Media Qrupunun rəhbəri Rauf Arifoğlu, ziyalılardan AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktoru İlham Məmmədov, AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktoru İlham Məmmədov çıxış edərək, tədbirin önəmindən danışdı.

“Yeni Müsavat” Media Qrupunun rəhbəri Rauf Arifoğlu siyasi dialoq mühitinin adaptasiyasında medianın rolundan söz açıb, eyni zamanda xarici təhlükələrə qarşı xarici dillərdə də fəaliyyət göstərən media orqanlarımızın gücləndirilməsini zəruri hesab edib.

AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktoru İlham Məmmədov diyalogda yeni ideyaların irəli sürülməli olduğunu vurğulayıb.

AĞ Partiya başqanı Tural Abbaslı tədbirdən sonra Musavat.com-a danışaraq deyib ki, ölkədə qeydiyyatda olan 26 siyasi partiyadan 24-nün rəhbərliyi ilə media nümayəndələri, QHT-lər, eyni zamanda ziyalıların iştirakı ilə keçirilən bir dəyirmi masada yeni yaranmış siyasi situasiyada yeni münasibətlər sisteminin formalaşması haqqında

fikir mübadiləsi aparıldı: “Bununla bağlı partiya sədrləri müxtəlif fikirlər bildirdilər, öz fikirlərini ifadə etdilər, ən müxtəlif məsələlərə toxundular. Düşünürəm ki, faydalı, lazımlı tədbir idi. Belə tədbirlər faydalı olduğu üçün yeni münasibətlər sisteminin formalaşmasına da öz töhfələrini verməli olacağıq. Biz də iştirak edirik, fikirlərimizi bildiririk. Tədbiri müsbət qiymətləndirirəm, davamlı olmasını arzu edirəm”.

Demokratik Maarifçilik Partiyasının sədri, deputat Elşən Musayevin sözlərinə

görə, siyasi partiya nümayəndələrinin və digər qonaqların iştirakı ilə “Suverenliyin bərpası: Siyasi müstəvidə yeni münasibətlər sisteminin formalaşdırılması” mövzusunda təşkil olunan dəyirmi masa olduqca ciddi əhəmiyyətə malik olan bir tədbirdir və dialoq mühitinin daha da genişləndirilməsi istiqamətində atılan növbəti uğurlu addımdır.

E.Musayev deyib ki, Azərbaycanda fəaliyyət göstərən siyasi partiyalar hər kəsə nümunə olacaq münasibətlər sistemini formalaşdırmağa, milli mövzularda öz siyasi ambisiyalarını kənara qoyaraq vahid mövqedən çıxış etməyə və ən əsası, bir-birinə hörmət və ehtiram bəsləməyə, bir-biri ilə müzakirə aparmağa, debata çıxmağa, fikir bölüşməyə hazırdır: “Bəs indiyə qədər niyə belə olmayıb? Çünki koordinasiya yox idi və bu gün həmin koordinasiyanın bərqərar olmasında xidməti olan hər kəsə mən minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm”.

AMİP sədri, deputat Arzuxan Əlizadənin dediyinə görə, siyasi partiyalarla

olan bu təmaslar olduqca müsbət bir tendensiyaadır: “5 il öncə Azərbaycan Prezidenti cəmiyyətdə yeni bir siyasi dialoqun formalaşdırılması ilə bağlı mesajlar vermişdi. Müvafiq şöbə həmin siyasətin həyata keçirilməsini uğurla təmin etməkdədir”.

A.Əlizadə deyib ki, II Qarabağ savaşı öncəsi, eləcə də savaş günlərində, savaştan sonra siyasi partiyalar kiçik bir istisna ilə eyni mövqedən çıxış etdilər: “Tədbirdəki çıxışlarda da qeyd etdim ki, bu, düşmənlərimizə çox ciddi bir mesaj oldu. Bəlkə də ilk dəfə idi ki, siyasi partiyalar eyni mövqedən, platformadan çıxış edərək dövlət və dövlətçiliyin yanında olduqlarını birgə bəyan etdilər. Çıxışlarda onu da qeyd etdim ki, bu siyasət davam etdirilməlidir. Çünki təhdidlər hələ də qalmaqdadır. Qarşımızda çox böyük hədəflər var. Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı məsələnin həlli əsas hədəflərimiz sırasındadır. Digər həlli çox vacib olan milli məsələlərimiz də var. Bunun həlli üçün ölkədəxili siyasi qurumların birliyinə çox böyük bir ehtiyac var. Dialoq mühiti bir qədər də genişləndirilməlidir. Siyasi partiyalar ölkənin siyasi mühitinə təsir etmə imkanlarına malik olmalıdırlar. Regionda çox ciddi proseslər cərəyan etməkdədir. Cəmiyyətimizdə barışa hər zaman böyük ehtiyac var. Bu baxımdan Prezident Administrasiyasının Siyasi partiyalar və qanunvericilik hakimiyyəti ilə əlaqələr şöbəsinin təşkilatçılığı ilə keçirilən bu tədbir çox faydalı idi. Bir sıra təkliflər səsləndirildi və onlardan biri bu idi ki, başqa bir formata olsa da siyasi partiya rəhbərləri, funksionerləri səviyyəsində belə tədbirlərin davamlı olması çox vacibdir”.

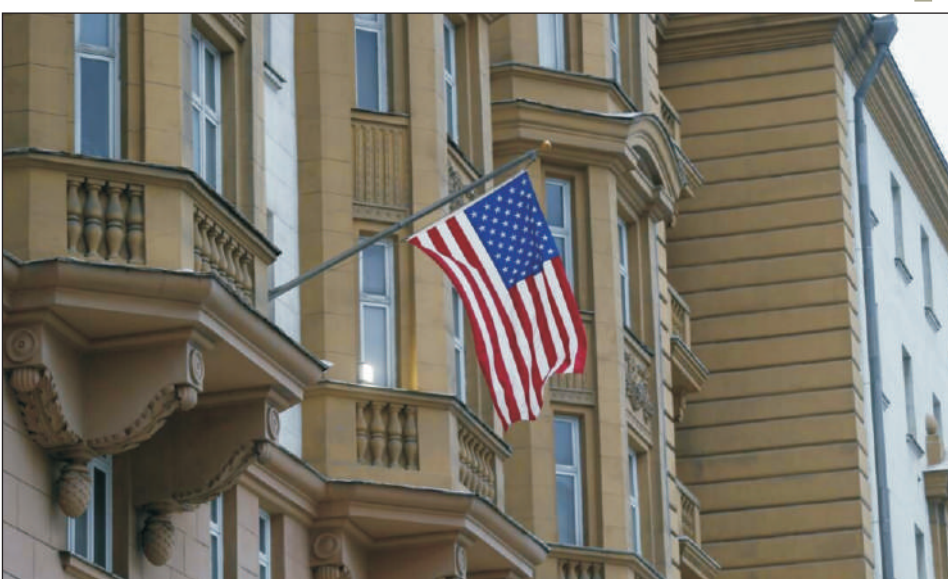
Q Cavanşir ABBASLI, “Yeni Müsavat”

ABŞ-in Şuşada olmuş yeganə səfiri - sülh müqaviləsi xələfinin dövründə imzalanacaq

ABŞ-in Bakıdakı sonuncu səfiri Mark Libbinin öz postunu vaxtından əvvəl tərk edib ölkəsinə qayıtmasından (17 yanvar) 40 gün ötür. Hazırda onu müvəqqəti işlər vəkil Hüqo Qevara əvəzləyir. Rəsmi məlumata görə, Libbi səhhətində ciddi problemlə əlaqədar ölkəmizdən gedib.

Səfir vəzifəsində o, bir ildən bir az artıq işləyib (dekabr 2023 - yanvar 2025). Bu da faktıdır ki, Mark Libbi uzun fasilədən sonra Azərbaycana fəvqəladə və səlahiyyətli səfir təyin olunmuşdu. Səbəb də Bayden administrasiyası dövründə iki ölkə münasibətlərində yaşanmış soyuqluq və erməni lobbisinin yaratdığı əngəllər idi...

Ancaq sələflərindən fərqli olaraq, öz postunda çox az qalsa da, Libbi Şuşaya getməyə (may 2024) macal tapmışdı. Odu ki, iki ölkə münasibətləri tarixində onun adı yəqin ki, məxsusi

xatırlanacaq - azad Şuşada olmuş ilk və hələ ki yeganə yüksək çinli amerikalı diplomat kimi.

Ümid edək ki, Mark Libbinin xələfinin gəlişi onun uzun sürməyəcək. Doğru, Amerikadakı erməni diasporu yenə əlindən gələni edəcək ki, Bakıya növbəti diplomat təyinatı geciksinsin. Yüzde yüz ermənipərəst konqresmenlər də dəridən-qabıqdan çıxacaqlar ki, Azərbaycanı yenə “əcinne” obrazında təqdim edəsinlər...

Ancaq prezident Donald Trampın erməni lobbisindən hər hansı asılılığının olma-

ması, ABŞ parlamentində isə ənənəvi olaraq, erməni maraqlarına loyal demokratların deyil, respublikaçıların üstünlük təşkil etməsi nikbinliyi artırır.

Yeni səfirin 3 illik fəaliyyət dövrü isə bütünlüklə Tramp dövrünə düşəcək. Bu, həmçinin Bakı ilə İrəvan

arasında sülh müqaviləsinin imzalanma dövrü ola bilər. Demək, yüz ölçüb bir biçimlə yanaşı, indiki administrasiyanın Güney Qafqazla bağlı prioritetlərini əsas götürəcək bir şəxs Azərbaycana səfir göndəriləcək...

Bakının isə Tramp hökumətindən gözləntiləri var. Söhbət təbii ki, Demokrat Bayden hökuməti dövründə korlanmış əlaqələrə yeni, pozitiv stimula verməkdən gedir. Trampın komandasındakı bəzi ermənipərəstlər buna imkan verəcəkmidi? Zaman göstərəcək.

Bu yerdə daha bir faktı yada salmaq. Dövlət Departamentinin rəhbəri (dövlət katibi) postuna təsdiqlənənə qədər erməni maraqlarının qızgın müdafiəçisi kimi tanınan Marko Rubio tezə postda Türkiyə xarici işlər naziri Hakan Fidanla ilk telefon danışığı zaman belə bir cümlə işlətməmişdi: “ABŞ Azərbaycan və Ermənistan arasında dayanıqlı və ləyaqətli sülh istəyir”.

Qəribədir deyilmi? Yeni

ki, ermənilər özlərini məğlub kimi hiss etməsinlər? Bəs nə kimi hiss edəsinlər - qalib kimi? Məgər haqq elədiyi “dəmir yumruğu” a qədər Ermənistan işğalçı ölkə deyildi? İşğalçı ilə işğalçı kimi davranılmalıdır ki, bir daha qonşularına qarşı təcavüzkar-revanşist planlar qurmaq niyyətinə düşməsin. Necə ki, faşist Almaniyasına post-müharibə dövründə böyük ordu saxlamağa, nüvə silahı yaratmağa imkan verilməmişdi.

Eyni qaydada Cənubi Qafqazda “ədalətli və ləyaqətli” sülh naminə İrəvana təzyiq edilməlidir ki, ilk növbədə öz konstitusiyasından Azərbaycana və qardaş Türkiyəyə qarşı əsassız ərazi iddiaları ilə bağlı müddəalar çıxarılsın, nəinki altdan-altdan yeni revanşist planlar quran Ermənistanın başı tumarlansın.

Tramp Amerikası İrəvanla necə davranacaq? Hər halda, yekun söz prezidentə məxsusdur. Bizə isə hələlik yeni səfiri gözləmək qalır...

Zahid SƏFƏRƏOĞLU

Fevralın 26-da Azərbaycan xalqı müasir tariximizin ən qanlı və acı səhifələrindən biri olan Xocalı faciəsinin 33-cü ildönümünü anıb. Bu kədərli tarixdə Xocalıda törədilən soyqırımın qurbanları dərindən hüznə və ehtiramla yad edilib.

Ənənəyə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva Xocalı şəhidlərinin xatirəsinə Bakının Xətai rayonunda ucaldılmış "Xocalı" abidəsinə ziyarət edib. Prezident İlham Əliyev abidənin önünə əklil qoyub, faciə qurbanlarının əziz xatirəsinə ehtiramla anıb. Birinci xanım Mehriban Əliyeva da abidənin önünə gül dəstəsi qoyaraq soyqırım qurbanlarının ruhuna baş əyib.

Xocalı faciəsi - erməni silahlı birləşmələrinin 1992-ci il fevralın 25-dən 26-na keçən gecə Xocalı şəhərinə hücum edərək, dinc əhaliyə qarşı törətdiyi kütləvi qətlidir. Nəticədə 613 nəfər, o cümlədən 63 uşaq, 106 qadın və 70 qoca vəhşicəsinə qətlə yetirilib, 8 ailə tamamilə məhv edilib, 1275 nəfər girov götürülüb, 150 nəfərin taleyi isə bu gündə də məlum qalır.

Məlum olduğu kimi, Xocalı faciəsini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq, beynəlxalq arenada ədalətin bərpasına nail olmaq üçün Azərbaycan dövləti sistemli və ardıcıl siyasət həyata keçirir. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan məqsədyönlü diplomatik və informasiya siyasəti nəticəsində Xocalı soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınması istiqamətində mühüm nailiyyətlər əldə olunub.

Bu işdə Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın rolu dənılmazdır. Fondun təşəbbüsü ilə həyata keçirilən

Azərbaycan Xocalı şəhidlərini andı

"Xocalıya ədalət!" beynəlxalq kampaniyası sayəsində dünyanın müxtəlif ölkələrində bu qanlı faciə barədə geniş tədbirlər təşkil edilib. Kampaniya çərçivəsində beynəlxalq konfranslar, sərgilər keçirilir, Xocalı qurbanlarının xatirəsinə abidələr ucaldılır, dünya mediasında məqalələr yayımlanır.

Azərbaycan Prezidentinin prinsipial siyasəti və diplomatik səyləri nəticəsində dünyanın bir sıra ölkələrinin parlamentləri və beynəlxalq təşkilatlar Xocalı hadisələrini soyqırım kimi tanıyıb, bu cinayəti

pisləyən sənədlər qəbul ediblər. Hazırda Xocalı faciəsini rəsmi olaraq soyqırım kimi tanıyan ölkələrin sayı artır.

Azərbaycanın həyata keçirdiyi informasiya siyasətinin nəticəsidir ki, Xocalı qətləmi beynəlxalq medianın gündəmində mühüm yer tutur. Hər il dünyanın müxtəlif ölkələrində keçirilən anım mərasimləri, sosial şəbəkələrdə yayılan məlumatlar və videolar vasitəsilə dünya ictimaiyyəti bu dəhşətli faciə haqqında məlumatlandırılır. Xüsusilə də Xocalı şəhidlərinin müsahibələri və real faktlara əsaslanan sənədli filmlər faciənin miq-

yasını və erməni millətçilərinin törətdiyi qəddarlığı açıq şəkildə nümayiş etdirir.

Bu il Xocalı faciəsinin 33-cü ildönümü ilə əlaqədar Bakı şəhərində və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində geniş anım tədbirləri keçirilib. Paytaxtda bir sıra dövlət və hökumət nümayəndələri, millət vəkilləri, ictimai xadimlər Xocalı abidəsinə ziyarət edib, şəhidlərin ruhuna dualar oxuyublar. Bundan başqa, Xankəndi şəhərində, Xocalı və Ağdərədə dövlət orqanlarına məxsus inzibati binaların qarşısında ucaldılan dövlət bayrağı yar-

yadək endirilib. Saat 17.00-da isə Azərbaycanın bütün ərazisində Xocalı soyqırım qurbanlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Beynəlxalq səviyyədə də Xocalı qurbanlarının xatirəsi yad olunub. Bakıda fəaliyyət göstərən bir sıra səfirlik və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri "Xocalı" abidəsinə ziyarət edərək, Azərbaycanın kədərinə şərik olduqlarını bildiriblər. Sosial şəbəkələrdə səfirliklərin rəsmi səhifələrində Xocalı faciəsi ilə bağlı paylaşımlar edilib, Azərbaycan xalqına başsağlığı verilib.

"Xocalı faciəsindən 33 il

qurbanlarını yad edərək, bildirib: "Bu gün biz Azərbaycan xalqı ilə birgə 1992-ci ildə Xocalıda şəhid olanların xatirəsinə ehtiramla yad edirik, onların ailələrinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı veririk".

Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan da Xocalı soyqırımının 33-cü ildönümü ilə bağlı faciə qurbanlarının xatirəsinə yad edib. Türkiyə lideri öz sosial media hesabında qeyd edib:

"Acısını heç vaxt unutmayacağımız, kədərini hər zaman içimizdə daşıyacağımız Xocalı soyqırımının 33-cü ildönümündə qətlə yetirilən azərbaycanlı qardaşlarımızı rəhmətlə yad edirəm. Yaxşı və pis gündə bir yerdə olduğumuz qardaş Azərbaycan xalqına başsağlığı verirəm".

Türkiyənin xarici işlər naziri Hakan Fidan isə bildirib: "Uzun illər keçməsinə baxmayaraq, ağrısını qəlbimizin dərinliklərində hiss etdiyimiz Xocalı soyqırımının 33-cü ildönümündə həyatını itirən azərbaycanlı qardaşlarımızın xatirəsinə ehtiramla yad edirəm.

Türkiyə həmişə olduğu kimi sevimli Azərbaycanımızın yanındadır".

Onu da əlavə edək ki, Prezident İlham Əliyev "Xocalı şəhərində Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksinin yaradılması haqqında" Sərəncam imzalayıb. Sərəncama əsasən, Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınması və Xocalı faciəsi qurbanlarının əziz xatirəsinin əbədiləşdirilməsi məqsədilə Xocalı şəhərində Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksi yaradılacaq.

Xocalı Soyqırımı Memorial Kompleksinin yaradılması məqsədilə Mədəniyyət Nazirliyinə 18,3 milyon manat ayrılıb.

✎ **Xalidə GƏRAY,**
"Yeni Müsavat"

Sumqayıt hadisələrindən 37 il ötür - götürülən əsas dərs

Bu gün Sumqayıt hadisələrindən 37 il ötür. Bu hadisələr sonrakı illərdə əzəli Azərbaycan torpağı Qarabağda törədilən qanlı qırğınlara, işğala hazırlıq idi. 1988-ci il fevralın 27-dən 28-nə keçən gecə Sumqayıt şəhərində baş vermiş iğtişaşlar nəticəsində 32 nəfər ölüb. Onlardan 26-sı erməni, 6-sı azərbaycanlı olub. Bu hadisələr SSRİ Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin ermənilərin özləri ilə birgə təşkil etdiyi və həyata keçirdiyi ssenarinin tərkib hissəsi idi. Həmin hadisənin baş vermasında Sumqayıtda yerləşdirilən və Azərbaycan dilini təmiz bilən ermənilərdən ibarət təxribatçı qruplar xüsusi rol oynayıb. O dövrdə SSRİ konstitusiyası əsasında Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan ayrılmasının qeyri-qanuniliyini dərk edən erməni ideoloqları və SSRİ rəhbərliyində onları açıq dəstəkləyən şəxslər ermənilərin və azərbaycanlıların birgə yaşamasının qeyri-mümkünlüyünü əsaslandırmaq, azərbaycanlıların artıq tam şəkildə Ermənistan ərazisindən qovulmasını təmin etmək və Azərbaycanı nüfuzdan salmaq üçün bu təxribata əl atıblar.

1988-ci ilin yanvar-fevral aylarında, yeni Sumqayıtda kütləvi iğtişaş baş verməzdən əvvəl şəhərdə fəaliyyət göstərən 14 əmanət kassasından milliyətçə erməni olan 84 əmanətçi tərəfindən 143 min 64 rubl məbləğində əmanət götürülüb. İstintaqın gedişində məlum olub ki, həmin aylarda şəhərdə fəaliyyət göstərən poçt bölmələrindən Ermənistanla çoxsaylı telefon danışqları aparılıb, pul köçürmələri edilib. O zaman aparılan istintaq zamanı müəyyənləşdirilib ki, 1988-ci il fevralın 27-29-da

Sumqayıtda baş vermiş məlum hadisələrin fəal iştirakçılarından biri məhz Eduard Qriqoryan olub. Eduard Qriqoryan öz ətrafında adamları cəmləşdirib onlara rəhbərlik edərək, "ermənilərə ölüm", "ardımca" və sair çağırışlarla özündə olan və əvvəlcədən hazırlanmış siyahıya əsasən erməni millətindən olan şəhər sakinlərinin evlərinə hücumlar həyata keçirib. İstintaq zamanı hücumu, zorakılığa və işğəncələrə məruz qalmış erməni millətindən olan zərərçəkmişlər Lyudmila və Karina Mejlumyan bacıları, Manvel

Eduard Qriqoryan

Petrosyan və digərləri göstəriblər ki, onların evlərinə hücum edənlərə rəhbərlik və göstəriş verən məhz Eduard Qriqoryan olub, orada olan insanlar onun göstəriş və əmrələrinə əsasən hərəkət ediblər.

İstintaq zamanı maraqlı bir fakt da üzə çıxıb. Belə ki, erməni millətindən olan Sumqayıt şəhər sakinlərinin öldürülməsinə görə məhkum olunmuş Eduard Qriqoryan 1989-cu il dekabrın 22-də hökm oxunduqdan sonra - SSRİ mövcud olduğu zaman - 1991-ci il avqustun 26-da Ermənistan Res-

publikası, İrəvan şəhər 1 saylı istintaq təcridxanasına köçürülüb və sonradan Rusiyanın Sergiyev Rosad şəhərində peyda olub və orada yaşayıb.

2015-ci il fevralın 9-da Eduard Qriqoryanın 2000-ci il sentyabrın 1-nə kimi qüvvədə olan Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin müvafiq maddələri ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməsi barədə qərar çıxarılıb, məhkəmənin qərarı ilə həbs-qətimkan tədbiri seçilməklə barəsində axtarış verilib. İstintaqla Sumqayıt şəhərində yaşayan ermə-

nilərin böyük bir hissəsinin "Krunk" cəmiyyətinə pul vəsaiti köçürdüyü müəyyənləşdirilib. Sumqayıtda zərərçəkən ermənilərin əksəriyyəti keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətində fəaliyyət göstərən "Krunk" cəmiyyətinə könüllü maddi vəsait köçürməkdən imtina edənlər olub. Cinayətkar dəstə bir bünəyə, bloka daxil olaraq birinci mərtəbələrə yerləşən erməni millətindən olan sakinlərin evlərinə daxil olmayaraq, yuxarı mərtəbələrə yaşayan ermənilərin mənzillərinə hücum ediblər. Sonradan məlum olub ki, hücumu məruz qalmayan evlərin sahibləri "Krunk" cəmiyyətinə vaxtılı-vaxtında pul vəsaitləri köçürənlərdir. Şahidlərin ifadələri ilə müəyyən edilib ki, "Krunk" cəmiyyətinə pul köçürən ermənilərin evləri hücumu məruz qalmayıb. Hətta müəyyənləşdirilib ki, erməni millətindən olan musiqiçilər toydan və digər tədbirlərdən əldə etdikləri pul vəsaitinin bir hissəsini "Krunk" cəmiyyətinə köçürüblər. Cinayət işinin materialları göstərir ki, Sumqayıtın azərbaycanlı sakinlərinin fərdi hümanizmi və şücaəti olmasaydı, hadisələr planlaşdırılmış təxribat planına uyğun olaraq daha geniş miqyas alardı. Milliyətçə erməni olan şahidlərin ifadələrindən göründüyü kimi, onlarla erməni hadisələr vaxtı azərbaycanlı ailələr tərəfindən öz evlərində yerləşdirilməklə xilas

edilib. SSRİ dövründə foto-video çəkilişə xüsusi nəzarət və senzura tətbiq olunmasına baxmayaraq, hadisələrin əvvəlcədən quraşdırılmış vasitələrlə çəkilişi aparılıb və dərhal SSRİ ərazisindən çıxarılaraq erməni lobi təşkilatları vasitəsilə anti-Azərbaycan kampaniyasının tərkib hissəsi kimi yayılıb. Ermənistan və erməni lobbisi dairələri tərəfindən Sumqayıt hadisələri qəsdən Azərbaycana qarşı təbliğat və dezinformasiya məqsədilə istifadə edilsə də, Azərbaycan dövlətinin həyata keçirdiyi tədbirlər, aparılmış obyektiv və faktlara söykənən istintaq materialları ilə həmin iğtişaşların məhz erməni millətçilərinin və onların havadarlarının öz məkrli niyyətlərinə nail olmaq məqsədilə təşkil edilərək törədilməsi kifayət qədər və təkzibedilməz faktlarla sübuta yetirilib. Bütün bunlar bir daha sübut etdi ki, 1988-ci ildə Sumqayıtda törədilmiş hadisələr Ermənistan və SSRİ xüsusi xidmət orqanları tərəfindən hazırlanaraq törədilmiş təxribat idi. Qeyd olunan iğtişaşların bütün sifarişçisi və iştirakçıların aşkarlanaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması, eləcə də onların və havadarlarının işfə olunması istiqamətində istintaq-əməliyyat tədbirləri bu gün də davam etdirilir.

✎ **E.MƏMMƏDƏLİYEV,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanın sabiq baş naziri Artur Rasizadənin 26 fevralda 90 yaşı tamam oldu. Eks-baş nazir ötən həftə Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə “Heydər Əliyev” Ordeninə layiq görüldü. Eks-hökumət başçısı ictimai-siyasi həyatında uzunmüddətli səmərəli fəaliyyətinə və dövlət qulluğunda müstəsna xidmətlərinə görə yüksək təltifə layiq görüldü. Bilirlik ki, Artur müəllim nadir hallarda mətbuata müsahibə verir. “Yeni Müsavat” olaraq ilk dəfə onunla 2018-ci ilin mayında həmsöhbət olmuşduq. Fürsətdən istifadə edib həm yubileyi münasibətilə təbrik etmək, həm də müsahibə almaq niyyətilə Artur Rasizadəyə telefon açdıq. Ekspromt telefon söhbətimizdə xeyli məsələlərdən danışdıq, sizlərə təqdim etdiyimiz maraqlı müsahibəmizə ərsəyə gəldi. Alicənablıqla suallarımızı cavablandıran Artur müəllim qəzetimizə sensasion açıqlamalar verdi, heç yerdə demədiklərini bizə danışdı:

- Artur müəllim, doğum gününüzü, 90 illik yubileyinizi təbrik edirəm. Həmçinin “Heydər Əliyev” Ordeninə layiq görülməyinizlə bağlı təbrik edirəm.

- Çox sağ olun, minnətdaram.

- Xatırlayırsınızsa, sizinlə 7 il əvvəlki söhbətimizdə demişdiniz ki, mənə ən çox narahat edən Qarabağ məsələsidir. Bu gün Artur müəllim özünü necə hiss edirsiniz?

- (Ürəkdən gülür). Mən çox şadam ki, bu yaşa çatdım, torpaqlarımızın azad olunmasını öz gözələrimlə gördüm. Bu, tarixi hadisədir.

- Xocalı soyqırımının törətdiyi gündə doğulan bir insan üçün yəqin ki, doğum gününü qeyd etmək də asan məsələ olmayıb, elə deyilmi?

- Bəli, bəli. Elədir.

- Amma artıq Xocalıya böyük qayıdış başlayıb, Azərbaycan ədaləti bərpa etdi. Yəqin bu gün başqa hisslər keçirirsiniz...

- Doğrudur. Allah Xocalı şəhidlərinə və bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Amma istəyirəm Köçəryan, Sərkisyan və digərlərinin ədalət məhkəməsi qarşısında dayanmasını da görürəm. Bu, mənim arzumdur. Ya məhkəmə, ya da özlərinə layiq cəza. Özü də beynəlxalq səviyyədə. Çünki elə cinayətlər törədiblər ki, bunu heç vaxt yaddan çıxartmaq olmaz. Heç vaxt.

- Yubiley tədbirinizi necə keçirmək fikrindəsiniz?

- Mən həmişə evdəkilərlə qeyd edirəm. Təntənəli tədbirlərdən, ad günlərindən qaçıram. (Gülür).

- Misir müəllim (Mərdanov-E.P.) sizinlə bağlı çox maraqlı xatirələrini bölüşüb, təbrik yazıb.

- Eləmi? Mən hələ oxumamışam.

- Bildirir ki, Artur müəllim hamıyla oturub-durmur, ancaq çörək kəsdiyi üç-dörd nəfərlə bu günə qədər də isti münasibətlər saxlayır, ildə bir, ya iki dəfə ətrafına topla-yıb çay süfrəsi ətrafında şirin söhbətlər edir. Əlavə edib: “Mən çox xoşbəxtəm ki, həmin üç-dörd nəfərin sırasında varam, ildə bir-iki dəfə bu müdrik insanla bir süfrənin arxasında əyləşirəm”.

- Bəli, bəli. Misir müəllimlə birgə işləmişik. Sağ olsun. Minnətdaram.

- Keçəndəfəki söhbətimizdə xatirələrinizlə bağlı kitab yazacağımızı demişdiniz. Yəqin ki, artıq başlamısınız,

“Bir hektar torpaq, ya mağaza tapsınlar, onlara qurban edəərəm...”

Sabiq baş nazir Artur Rasizadə “Yeni Müsavat”a ilginclik açıqlamalar verdi

eləmi?

- Elədir, başlamışam. (Gülür).

- Çox maraqla gözləyirik. Çünki siz canlı əfsanə sayılan insanlardansınız. Doğum gününüzdə, 90 illik yubileyinizdə ürəyinizdən nələr keçir?

- Ən çox minnətdarlıq... Minnətdarlıq... Görürsən də bu çətin dövrdə nələr baş verir? Ona görə də cənab Prezidentə cansağlığı arzulayıram. Ulu öndərə qəni-qəni rəhmət olsun. Mən fəxr edirəm ki, Ulu öndərin həm silahdaşı, həm şagirdi olmuşam. Mən həm də fəxr edirəm ki, cənab Prezidentin uzun illər silahdaşı olmuşam. Başqa nə deyim? Tarix özü qiymət verdi.

- İlk söhbətimizdə dilə gətirdiyiniz, Qarabağa bağlı sizin də, bütün xalqımız kimi, arzunuz reallaşdı. Bundan sonra ümummilliyə və ya şəxsi planda hansı arzu-istəyiniz var?

- Xalqımıza birinci növbədə sülh, yüksək rifah arzulayıram. Başqa nə deyə bilərəm? Görürsən də dünya necə dəyişir? Ona görə də hər bir çağırışa hazır olmalıyıq. Gördüyünüz kimi, ən çox güclü və müdafiə qabiliyyətli ölkələrlə hesablaşırlar. Mən də arzu edirəm ki, biz də o sıralarda olaq.

- Böyük Hüseyn Cavidin məqbərəsinə ziyarət etmək üçün Zəngəzur dəhlizindən keçən qatarla nə zaman Naxçıvana gedəcəyinizi düşünür və ya arzulayırsınız?

- Mən tam inanıram ki, o gün gələcək. Hələ uşaq vaxtı Naxçıvandan Bakıya qatarla gedib-gəlirdim. Düşünürəm ki, bundan sonra da belə olacaq. Birmənalı. Məndə şübhə yoxdur. Yalnız zaman və bir də o məsələyə qayıdıram ki, özümüz güclü olmalıyıq. Həm iqtisadi cəhətdən, həm də müdafiə qabiliyyətimiz çox güclü olmalıdır.

- Sizinlə söhbət edərkən anı olaraq düşünürəm ki, Cavidin də ruhu şaddır və getdikcə daha da şad olacaq. Çünki Hüseyn Cavid turançılıq ideyasının daşıyıcısı idi və bu

yolda şəhid oldu. Turan dünyasının qurulması, Türk Dövlətləri Təşkilatının yaranması istiqamətində addımları necə dəyərləndirirsiniz?

- Bəli, doğrudur, Cavidin də ruhu şaddır. Turanın qurulması ikinci atılacaq addım ola bilər. Birinci addım Zəngəzur dəhlizinin açılması olacaq. Turanın qapısı. Cavid bunu o vaxt görürdü.

- Artur müəllim, Zəngəzur dəhlizinin keçəcəyi 43 km-lik dəmir yolu infrastrukturunun dağıdılmasına görə Ermənistan ölkəmizə kompensasiya ödəməli deyilmi? Siz uzun illər iqtisadi komandaya rəhbərlik etmisiniz, yəqin ki, həmin dəmir yolu xəttinin sovetlər dövründə Azərbaycanın əmlakı olması faktı barədə də məlumatlısınız.

- Təbii ki, bizə vurulan zərər mütləq ödənilməlidir. Biz artıq bu məsələni qaldırmışıq, rəqəmlər səslənir. Həm diplomatik səhədə, həm hüquqi müstəvidə nüfuzumuz qalxdıqca, təsirimiz daha da artacaq. O məsələləri mütləq nəzərdə saxlamalıyıq.

- Cənab Prezident Qərbi Azərbaycana qayıdışın da reallaşması məsələsini qətiyyətli şəkildə bəyan edib.

- Bəli. Bu, ədalətli mövqedir. Burada işğalçılıq, ya başqa bir şey yoxdur. Əksinə, tarixi sənədlər var, bu ərazilər 1920-ci ildən sonra Ermənistanə necə verilib, bolşeviklərin qərarı ilə və sair. İndi başlayıblar ki, “Stepanakert”. 1923-cü ilədək bu şəhərin adı nə idi - Xankəndi. Bu, tarixdir. İrəvan əvvəldən “Yerevan” idi? Tarix var. Çətinliklə də olsa, bir az gec, bir az tez, həqiqət öz yerini tutur. Baxmayaraq ki, indiki zəmanədə ədalət çox da istifadə olunmayan bir sözdür. Amma ədalət yenə var və olmalıdır.

- Ermənistanla sülh sazişinin imzalanması perspektivi barədə nə kimi gözləntiləriniz var?

- Demək çətinidir. Çünki bizim qoyduğumuz şərtlərlə bağlı razılığa gəlməsələr, təbii ki, buna qol çəkmək olmaz. Özü də

buna bizim tam haqqımız var. Sən necə konstitusiyaya yaza bilərsən ki, bu ərazilər mənə məxsusdur? Ölkəmizin ərazi bütövlüyünə qəsd etdiyin halda, mən necə sənə ilə sülh imzalaya bilərəm? Ona görə də birmənalı şəkildə Ermənistan Konstitusiyası dəyişməlidir!

- Artur müəllim, indiki hökumət başçısı Əli Əsədovla təmaslarınız, görüşünüz olurmu? Hökumətin fəaliyyəti ilə bağlı nə deyə bilərsiniz?

- Mən sənə bir söz deyim: bəziləri düşünür ki, baş nazir işləmək asan məsələdir. Çətin vəziyyətdir, çox çətin məsələdir. Yalnız uğurlar, uğurlar, uğurlar! İndi Al-laha şükür, işlər pis deyil, yaxşıdır. Prezidentin etimadını doğruldurlar. Özü də təkcə bizim ölkədə deyil, bütün ölkələrdə baş nazir vəzifəsini daşımaq asan məsələ deyil, bunu camaat bilməlidir. Amma təəssüflər olsun ki, bəzi saytlar yazırlar... Sağ olsun, cənab Prezident Artur Rasizadəni “Heydər Əliyev” Ordeni ilə təltif etdi, amma 20 Yanvar hadisəsində adı keçir. Boş-boş şeylərdir. Amma bir düşünmür ki, birinci katib, Moskvadan göndərilən ikinci katib, baş nazir, Ali Sovetnin sədri yerində ola-ola 1-ci müavin Qorbaçova teleqram vurur? Özü də Nazirlər Kabinetinə yox, Prezidentə... Dünyada belə bir şey ola bilərmi?

- Yubiley günündə qanınızı qaraltmaq istəmədim. Amma vaxtaşırı belə iddialar ortaya atılır ki, guya sovet ordusunu Bakıya siz dəvət etmisiniz...

- (Gülür). Təəssür elə də, belə şey ola bilməz. Deyən gərək, axı siz 1,5-2 il hakimiyyətdə oldunuz, bir yoxlayardınız da. Teleqram qeydiyyata keçməlidir, onun əsası qalmalıdır. Hə, Rasizadənin anası ermənidir, anası ermənidir, gəlini də ermənidir. Deyirəm mən çox şad oldum ki, gəlinim erməni olardı, amma tələmim elə olub ki, mənim oğlum yoxdur, bir də nə qızım var... Ə, belə şey olar? Bununla nə qazanırsınız? Bu, razılığa gəlməsələr, təbii ki, buna qol çəkmək olmaz. Özü də

sənə göstərim, gör ermənidir? Lap tutaq ki, erməni olaydı. Rasizadə nə edibsə, hökumət üçün, xalq üçün, millət üçün, ölkə üçün eləyib. Ata-anası tam azərbaycanlı olan bəziləri nə ediblər? Eyy... Bilmirsən savadsızlıqdır, ya başqa dərdləri yoxdur, ya nədir? Mən baş qoşmuram.

- Misir Mərdanovun yazdığı kimi, sizin şadlıq evləriniz, ya villa-saraylarınız olsaydı...

- Oooo. (Bərkdən gülür). Bir hektar torpaq, ya bir dənə mağaza tapsınlar, mən onlara qurban edəərəm.

- Harada yaşayırsınız?

- Sağ olsun cənab Prezident, mən dövlət bağında yaşa-

ran subtropik bitkilər texnikumunun direktor müavini oldu. Sonra müharibəyə çağırıldı, qayıtmadı.

- Allah rəhmət eləsin. Artur müəllim, bu günlərdə rus məktəbləri ilə bağlı müzakirələr gedir. Rusca təhsil alan biri kimi, sizin fikriniz necədir?

- Mən rus məktəblərinin başlanmasının əleyhinəyəm. Həm rus dilini, həm ingilis dilini öyrənməliyik. Rusiya bizim qonşumuzdur. Siyasi məsələlər də düzələcək, inşallah. İqtisadi məsələlər var. Rus dilini bilməsəm, mən bütün Orta Asiya ilə necə danışacağam?

- Bəs rus məktəblərinin dövlət hesabına fəaliyyətinə ne-

cə baxırsınız?

- Məndən olsa, dövlət hesabına Çin məktəbləri də açardım. Çünki gələcək Çinin əlində olacaq.

- Sonda ABSÇ Çinə uduzacaq?

- Bəli. Ancaq zaman. İndi bərabərdirlər.

- Bəs Ukrayna müharibəsi nə ilə bitəcək?

- Ooo. Buna mənim cavabım yoxdur.

- Bu gedişlə Ukrayna bölüşdürülür, deyəsən.

- O da ola bilər. İstər-istəməz şəxsiyyətlərdən də çox şey asılıdır. Gördünüz, Bayden özünü başqa cür aparırdı, indiki başqa cür idarə edir. Artıq sənədlər, sazişlər işləmir. Dil məsələsinə qayıdırəm, həm rus, həm ingilis - türk dili aydın məsələdir - həm Çin dilini öyrənmək lazımdır. Çin dilini indidən oxumağa başlamaq lazımdır, çünki gələcək onunla bağlı olacaq. Sənə bir söz deyim, Cavid hələ 1914-cü ildə yazmışdı ki, rus dilini öyrənmək lazımdır. Cavid e, pantürkist, buna nə deyirsiniz? Cavid deyirdi bunu, Cavid.

- Qroznı səmasında müllki təyyarəmizin vurulmasından sonra Rusiyanın davranışları Azərbaycanda sərt etirazlar doğurub. Sizcə, Moskva niyə belə davranır və hansı addımları atmalıdır?

- Təəssüflər olsun. Rusiyanın son addımları... Təəssüvür edin, çıxış edib, deyir ki, biz Ukraynaya soxulmamışıq, Ukrayna bizə soxulmaq istəyirdi, buna nə cavab verəsən?

- Növbəti dəfə Azərbaycana şimaldan təhlükə ola bilərmi?

- Mən düşünmürəm. Yox. Rusiya birmənalı şəkildə təyyarə hadisəsinə görə Azərbaycandan üzr istəməlidir. Cənab Prezident dedi ki, mən başa düşürəm, bu hadisə bilərəkdən edilməyib, amma bunu boynuna al da. Fakt göz qabağındadır. Siyasət belədir də. Təəssüflər olsun ki, imperiya düşüncələrinə hələ son qoyulmayıb.

- Putin yenidən SSRİ-ni bərpa etmək fikrinə düşə bilərmi?

- SSRİ də olmasa, nəse ona bənzər şey...

□ **Elsad PAŞASOY,**
“Yeni Müsavat”

"Rusiya Ukrayna dövlətçiliyinin qorunub saxlanması qarşı deyil. Lakin Ukrayna düşmən tramplini qismində istifadə edilməməlidir". Bunu Rusiya Prezidenti Vladimir Putin VGTRK jurnalisti Pavel Zarubinin suallarını cavablandırarkən deyib.

Dövlət başçısı qeyd edib ki, Rusiya Ukraynanın son nəticədə dost qonşu dövlətə çevrilməsində maraqlıdır: "Mənə elə gəlir ki, ABŞ prezidentinin (Donald Trampın) mövqeyi bunun bizim, Rusiyanın maraqlarına uyğun olması ilə bağlı deyil. Bu, çox güman ki, Ukrayna dövlətçiliyinin qorunması məqsədilə Ukraynanın, Ukrayna dövlətinin maraqlarına uyğundur. Bizim də buna qarşı heç bir iradımız yoxdur. Baxmayaraq ki, biz istərdik, bu ərazi Rusiyaya hücumlar üçün trampil qismində istifadə olunmasın. Yəni nəticə etibarilə Ukrayna mehriban qonşu dövlətə çevrilsin".

Putin onu da qeyd edib ki, Rusiya Ukraynada mümkün qədər tez sülhə nail olmaq istəyir. Onun sözlərinə görə, Ukrayna üzrə "sülh qrupu" yaxın vaxtlarda Nyu-Yorkda görüşəcək.

Bəs Putinə inanmaq olarmı? Axı gerçək belədir ki, Rusiya 1994-cü ildə imzaladığı Budapeşt bəyanatı ilə nüvə başlıqlarını təhvil verməyin qarşılığında Ukraynanın ərazi bütövlüyünə yazılı zəmanət vermişdi.

Yaxud prezident Putinin imzası duran Moskva Bəyanaməsinə Rusiyanın əməl etməməsi. Söhbət xüsusən də

Putin Ukraynanın xeyrinə danışdı

Rusiyaya güvənmək problemi - 1994-cü il yalanı, işləməyən Moskva Bəyannaməsi

Bakının 2023-cü il sentyabr antiterror əməliyyatınadək Moskvanın həmin sənədin bəndlərinə zidd olaraq, Qarabağda erməni separatizminə hərtərəfli dəstək verməsindən gedir. Rusiya imza atdığı sənədi saymırsa, onun rəsmilərinin quru sözlərinə inanmaq mümkünmü?

Siyasi ekspert Aydın Quliyev "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, əgər həqiqətən Vladimir Putin bu mövqedədirsə və səmimidirsə, bunu Rusiya-Ukrayna müharibəsinin dayandırılmasında Rusiya tərəfindən yeni bir mövqe nümayişi hesab etmək olar. Təbii ki, Rusiyanın da, başqa sülhsevər ölkələrin də məqsədləri Ukraynanın sülhsevər qonşu dövlətə çevrilməsinə nail olmaqdır. Ancaq burada ancaq Ukraynadan gözlənilən düzgün deyil: "Bunun yeganə şərti Ukraynanın suverenliyinə, ərazi bütövlüyünə, dövlətçilik hüququna hörmət qoyulmasıdır. Əgər doğrudan da Rusiya Prezidentinin bu gün nümayiş etdirdiyi mövqe özündə Uk-

rayna torpaqlarının özünə qaytarılmasını da nəzərdə tutursa və həmin ərazilərin qaytarıldıqdan sonra istər Ukraynanın özü tərəfindən, istərsə də Amerika tərəfindən Rusiyaya qarşı bir hücum platsdarmı kimi istifadə olunmasına təminat istəməsindən ibarətdirsə, bəli, bunu gələcəyə yö-

nəlik çox müsbət perspektivli bir mövqe saymaq olar. Ancaq bilmək lazımdır ki, Rusiyanın özünün də gələcək hücumlarından sığorta olunması və bölgədə həqiqətən sülhün bərqar olunmasının əsas şərti Ukraynanın ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə hörmət olunmasından keçir. Əgər Rusiya Uk-

raynanın ərazi bütövlüyünə hörmət edəcəksə, işğal olunmuş torpaqları geri qaytaracaqsə, Putinin dediyi kimi, dövlətçiliyinə hörmət edəcəksə və bütün bunlar Amerika kimi dövlətin iştirakı, qəyümlüğü altında gedəcəksə, bunu gələcəkdə Ukrayna tərəfdən Rusiyaya hər hansı bir hücu-

mun olmayacağına təminat kimi qəbul etmək olar. Baxmayaraq ki, ABŞ-ın, Donald Trampın təmsilində başqa bir ölkənin, onun başçısının qarantiyası ikinci-üçüncü dərəcəli qarantiyadır. Davamlı sülhün qarantiyası Ukrayna ərazilərinin özünə qaytarılmasıdır".

Ekspertin sözlərinə görə, əgər bu, baş verərsə, gələcəkdə Ukrayna tərəfindən Rusiyaya qarşı hər hansı hücum və təhdid ehtimalı sıfıra düşür: "Hətta nəzəri cəhətdən hesab etsək ki, əraziləri qaytarıldıqdan sonra Ukrayna tərəfindən Rusiyaya hücum və təhlükə yaradılsa, bu zaman Ukrayna dövlətinin özü beynəlxalq birlik, dünya tərəfindən itiham olunacaq. Ukrayna isə bunu istəməz. Lakin sözün düzü, bu gün mən Rusiyanın Ukrayna ərazilərinin geri qaytarılması planının olduğuna inanmıram. Doğrudan da Rusiyanın Ukraynanı özünə dost qonşu ölkə kimi görmək istəyi varsa, onda torpaqları geri qaytarmaqla buna nail ola bilər. Bununla da gələcəkdə Ukraynadan Rusiyaya hər hansı bir təhlükənin olmayacağına təminat yaranar".

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

"JF-17"lər gəlir - Azərbaycan da istehsal edə biləcək

Səxavət Məmməd: "JF-17 Thunder"lərin ən önəmli özəlliyi..."

Əli Orucov: "Hava məkanının etibarlı qorunması üçün çox böyük miqyaslı işlər görülüb"

"Azərbaycan tezliklə Pakistandan "JF-17 Thunder" qırıcılarının ilk partiyasını alacaq".

Bunu Pakistanın informasiya naziri Atta Tarar bildirib.

"Azərbaycan tezliklə Pakistandan "JF-17 Thunder" qırıcılarının ilk partiyasını alacaq. Bundan əlavə, gələcəkdə onların birgə istehsalı mümkündür", - A.Tarar qeyd edib.

"JF-17 Thunder"lərin özəllikləri nədir? "F-16"dan fərqi? Hərbi arsenalımızda başqa hansı qırıcılar var?

Hərbi ekspert Səxavət Məmmədin sözlərinə görə, hərbi təyyarələr, hərbi gəmilər və hava hücumundan müdafiə sistemlərinin alışı və satışı həm də siyasi qərardır: "Strateji müttəfiqlik olmadan bu silahları heç bir ölkə digərinə satmır, sata da bilməz. Azərbaycan hazırda aviaparkında iki döyüş təyyarəsi mövcud idi. Bunlar SSRİ istehsalı olan "SU-25" və SSRİ istehsalı olan "MiQ-29"lar idi. Maraqlıdır ki, bu döyüş təyyarələrindən "MiQ-29"lar Ukraynadan, "SU-25"ləri isə Gürcüstan və Belarusdan alınıb. Azərbaycanın döyüş təyyarələri birinci müharibədə də iştirak edib, ancaq 44 günlük müharibədə

Azərbaycanın döyüş təyyarələrinin fəaliyyətini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Azərbaycanın döyüş təyyarələri böyük işlər görsə də, etiraf etmək lazımdır ki, Azərbaycanın aviaparkı köhnə idi, yenilənməyə ciddi ehtiyacı vardı. Uzun zaman idi ki, Azərbaycanın Pakistandan hərbi təyyarələr alacağı iddia olunurdu. Hətta Rusiyadan da döyüş təyyarələrinin alınacağı yöndə informasiyalar vardı. Rəsmi Bakının qərarı Pakistandan "JF-17 Thunder"lər oldu. "JF-17 Thunder"lərin ən önəmli özəlliyi qiymətinin ucuz olmasıdır. Azərbay-

can Pakistandan 24 ədəd "JF-17" sifariş verib. Çoxməqsədli döyüş təyyarəsi olan "JF-17"lər döyüş meydanında Hindistana qarşı əməliyyatlarda iştirak edib. Həmin döyüşlərdə uğur qazanıb. Ancaq "JF-17"lərin böyük müharibə təcrübəsi yoxdur. "JF-17"lərin hazırda Azərbaycan aviaparkında olan "MiQ-29"lardan və "SU-25"lərdən üstün cəhətləri çoxdur.

"MiQ-29"lar hava üstünlüyü qazanmaq üçün nəzərdə tutulub, qısamənzilli hava döyüşlərində üstünlüyə malikdir. "JF-17"lər isə çoxməq-

sədli döyüş təyyarəsi kimi nəzərdə tutulub, həm hava döyüşləri, həm də yer hücumları üçün istifadə edilə bilər. Bundan əlavə, "MiQ-29"un "JF-17"nin ən son versiyaları ilə müqayisədə daha az inkişaf etmiş avionika və sensorlara malikdir. Məsələn, "JF-17" müasir avionika və sensorlara malikdir, xüsusilə Blok III versiyası AESA radar kimi yeni texnologiyalarla təchiz olunub. "MiQ-29" Rusiya istehsalı olan silahlarla inteqrasiya olunur. "JF-17"yə isə Çin və Pakistan istehsalı olan silahlar, həmçinin bəzi Qərb

silahları ilə inteqrasiya olunur. "JF-17"nin ən üstün cəhəti isə universal "MIL-STD-1670" silah idarəetmə sistemində malik olmasıdır. Qıncı həm NATO, həm Rusiya, həm də Çin istehsalı olan sursatların istifadəsinə imkan verir.

"JF-17"ni "F-16" ilə müqayisə etmək o qədər də doğru olmaz. Əvvəla, "F-16"lar çox bahalıdır. Bundan əlavə, "F-16"lar müasir avionika və sensorlara, o cümlədən inkişaf etmiş radar və elektron döyüş sistemlərinə malikdir. İki döyüş təyyarəsini müqayisə etdikdə "JF-17" "F-16"nın daha sərfəli alternatividir, ancaq daha az imkanlara malikdir.

"JF-17" təyyarələri "MiQ-29", "SU-25" və müqayisəsini apardığımız "F-16"dan fərqli olaraq təkmilləşdirilmişdir.

Azərbaycanın ərazisi, büdcəsi üçün ən sərfəli və ən müasir döyüş təyyarəsinin "JF-17" olduğunu görə bilirik. İddialar var ki, Azərbaycan Çindən Chengdu "J-10" (NATO kod adı: Firebird) çoxməqsədli döyüş təyyarələri də ala bilər".

AMİP liderinin köməkçisi, politoloq Əli Orucov isə qeyd etdi ki, Azərbaycanın hərbi hava qüvvələri postsovet məkanının ən güclü hava qüvvələrindən biri hesab olunur: "HHQ arsenalında Rusiyanın istehsalı olan "Aero L-39" təlim-hücumçu, müxtəlif təyinatlı "MiQ-21", "MiQ-29", "Su-24", "Su-25", "İl-76", "An-24", "An-12", "Tu-134A", "Tu-16", "Mi-2", "Mi-8", "Mi-24", "Mi-35M" markalı helikopterlər,

həmçinin dünyanın tanınmış şirkətlərinin ("Aerostar", "Orbiter") istehsalı olan pilotsuz uçuş aparatları var. Hava məkanının etibarlı qorunması üçün çox böyük miqyaslı işlər görülüb. Belə ki, HHQ NATO standartlarına uyğun təkmilləşdirilmiş yeni təlim mərkəzləri, aerodromların modernizasiyası, uçuşların təhlükəsizliyi ən müasir avadanlıqlarla təmin edilməsi həyata keçirilib. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında əldə olunan razılaşmaya əsasən, burada NATO standartlarına uyğun idarəetmə məntəqəsi yaradılıb. Azərbaycanla Pakistan arasında əldə olunan razılaşmaya əsasən Pakistan istehsalı olan "JF-17 Thunder" qırıcıları almaqla aviaparkı daha da gücləndirəcək. Bu qırıcıların birgə istehsalı da nəzərdə tutulur. Azərbaycan ilkin olaraq Pakistandan bu qırıcıdan 24 ədəd alacaq. Bildirmək istərdim ki, çoxfunksiyalı və Çinlə birgə modernləşdirilən "JH-17" qırıcıları bir çox dövlətlərin hərbi hava qüvvələrinin arsenalında da uğurla istifadə olunur. Bu qırıcıların geniş manevr imkanları, texniki xarakteristikası və Qərbin analoji döyüş təyyarələri ilə müqayisədə bəzi üstünlüklər qazandırır. Bəzi mütəxəssislər həmin təyyarələri "F-16" kimi öndə gedən təyyarələrdən heç də geri qalmadığı qənaətinədir. Hesab edirəm ki, Pakistan-Azərbaycan əməkdaşlığı, xüsusən də hərbi əlaqələrin möhkəmləndirilməsi Azərbaycanın gücünə güc qatacaq və mövqeyini daha da gücləndirəcək".

□ **Cavanşir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

Yeni ilin ilk ayında Azərbaycanda pərakəndə satış artıb: vətəndaşların ərzaq, geyim və spirtli içkilərə xərcləmələri, gözlənilmədiyi kimi, çoxalıb. Dövlət Statistika Komitəsinin (DSK) məlumatına görə, bu ilin yanvarında ölkənin pərakəndə satış şəbəkələri tərəfindən 4,8 milyard manatlıq məhsul satılıb. Bu məbləğə 2,6 milyard manatlıq ərzaq məhsulları, içkilər və bütün məmulatları, 2,2 milyard manatlıq qeyri-ərzaq malları dövrüyyəsi daxil olub. Ümumilikdə ticarət dövrüyyəsi 3,7 faiz artıb. O cümlədən ərzaq, içkilər və bütün məmulatlarının dövrüyyəsi 1,8 faiz artıb, qeyri-ərzaq malları üzrə isə bu göstərici 6 faizi ötürüb.

Pərakəndə ticarətimizdə adambaşına düşən xərclər 473,5 manata, o cümlədən ərzaq məhsullarında 257,8 manata, qeyri-ərzaq məhsullarında isə 215,7 manata çatıb. Yanvarda istehlakçılar pərakəndə satış şəbəkələrinin ərzaq şöbələrində 2 milyard 406,2 milyon manat xərcləyiblər ki, bu da onların ümumi gəlirlərinin 49,7 faizinə bərabər olub. Ərzaq məhsullarının çəkilən xərclərdə 2 faizlik artım qeydə alınıb.

Rəsmi statistika göstərir ki, 230,3 milyon manat olan içkilər və bütün məmulatları xərcləri istehlakçıların ümumi xərclərinin 4,7 faizini, 2 milyard 206,3 milyon manat təşkil edən qeyri-ərzaq xərcləri isə 45,6 faizini təşkil edib. Qeyri-ərzaq xərclərindən tekstil, geyim və ayaqqabı xərcləri ümumi xərclərin 14,5 faizinə bərabər olub. Xərc strukturunda benzin və dizel yanacağına 5,6 faiz, elektrik malları və mebelə 4,6 faiz, əczaçılıq və tibbi ləvazimatlara 2,3 faiz xərclənib.

Ölkənin yerli istehsalı daxili tələbatın az bir hissəsini təmin edir. Yanvar ayında Azərbaycanın emal sənayesində 1 milyard 748,9 milyon manatlıq məhsul istehsal edilib. O cümlədən 492,9 milyon manatlıq qida məhsulları (keçən ilin yanvarı ilə müqayisədə 24,7 faiz çox), 51,7 milyon manatlıq içki (26 faiz çox), 61,1 milyon manatlıq bütün məmulatları (35,5 faiz az) istehsal olunub.

İqtisadçı-alim, Milli Məclisin üzvü Vüqar Bayramovun fikrincə, içki və bütün məmulatlarına çəkilən xərclərin artması təhlükəli tendensiyadır: "Dövlət Statistika Komitəsinin pərakəndə ticarət üzrə

Pərakəndə ticarət artır - ərzaq xərcləri əhəlinin gəlirlərinin yarısını "yeyir"

Vüqar Bayramov

təsnifatında alkoqollu içkilər deyil, içkilər və bütün məhsulları birlikdə götürüldüyü üçün spirtli içkilərə nə qədər vəsaitin xərcləndiyi tam aydınlaşmır. Amma aydındır ki, burada alkoqollu içkilər xüsusi paya malikdir. İçki və bütün məhsullarına xərclənən vəsaitin çoxalması qiymət artımları təsir göstərsə də, istehlak həcmi də xüsusi paya malikdir. Vətəndaşlarımız qazandıqları hər 100 manatın 5 manatını içkilər və siqaretə xərcləyirlər.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı Azərbaycanda spirtli içki istehlakının növbəti illərdə artacağını proqnozlaşdırır. Adambaşına istehlak indi 2.5 litr olduğu halda, bunun 2030-cü ildə 3.9 litr olacağı gözlənilir. İstehlak artdıqca isə xərc də çoxalır. Deməli, spirtli içkilər və bütün məhsullarının istehlakını azaltmaqla həm qənaət etmək, həm də daha sağlam olmaq mümkündür. Ona görə də alkoqol və bütün məhsullarını istehlak etməkdən-

sə ixrac etmək daha faydalıdır. Müqayisə üçün qeyd edək ki, spirtli içkilər və bütün məmulatlarının pərakəndə ticarət dövrüyyəsində payı Gürcüstanda 3.4, Türkiyədə 3.3, Özbəkistanda 3.2, Qazaxıstanda 2.4, Türkmənistan 2.2 faizdir. İnkişaf etmiş ölkələrdən isə İtaliya 4.2, Kanada 3.7, Almaniya 3.5, Böyük Britaniya 3.4, Çində 3.0, Yaponiyada 2.7, ABŞ-da 2.0 faizə malikdir. Spirtli içki və siqaretə ən çox üstünlük verən dövlətlər isə Laos (10.8%), Serbiya (8.4%), Bosniya və Herseqovina (8.3%), Çexiya (8.2%), Belarus (7.7%), Macarıstan (7.6%), İndoneziya (7.4%), Latviya (7.4%) və Rusiyadır (7.3%).

İqtisadçı-ekspert Natiq Cəfəri diqqəti əhəlinin ərzaq məhsullarına çəkdiyi xərclərin ümumi xərcləmələrdəki payına yönəldir: "Azərbaycanda bu pay aşağı-yuxarı 49-50 faiz ətrafında dəyişir. Halbuki inkişaf etmiş ölkələrdə bu nisbət 12-20 faiz arasın-

da dəyişir. 20 faizdən yuxarı hədd isə artıq kasıblıq kimi dəyərləndirilə bilər. Azərbaycanda maaşlar aşağı, ərzaq qiymətləri isə yüksəkdir. Bu da əhəlinin gəlirlərinin böyük hissəsinin ərzaq məhsullarına xərclənməsinə, ərzaq xərclərinin ümumi xərcləmələrdə payının yüksək olmasına gətirib çıxarır".

Ekspertin fikrincə, ərzaq xərclərinin əhəlinin ümumi xərcləmələrindəki payını dünya ortalamasına endirmək üçün ilk növbədə gəlirlərin artırılması vacibdir: "Əhəlinin gəliri çox olarsa, ərzaq xərclərinin onların tərkibində payı da az olar. Burada söhbət minimum təqaüd və əməkhaqlarının artırılmasından getmir. Əsas məsələ biznes şəraitinin yaxşılaşdırılmasıdır ki, insanlar özəl sektorda pul qazanağa başlayıb, daha çox gəlir əldə etsinlər. Azərbaycanda üst-üstə toplasaq, az qala 4 milyona yaxın vətəndaş bu və ya digər formada büdcədən asılıdır. Təqaüdcüləri, muzzdlı çalışanları və müxtəlif növ sosial müavinətlər alan 1,9 milyon insanı nəzərə alsaq, bunu görə bilərik. Bu insanların az bir hissəsi istisna olmaqla, gəlirləri aşağıdır. Dövlət özəl sektorun inkişafını təmin etməlidir ki, daha çox vətəndaş yüksək əməkhaqqı ödəyən işlə təmin olunsun".

□ **Dünya SAKİT, "Yeni Məsəvat"**

Heç vaxt olmadığı qədər qızgın polemika - səbəblər...

Xalid KAZIMLI

İki-üç həftə boyunca ictimai məkanımızı titrətmiş "dil zəlzələsi"nin after-şokları davam edir.

Mövzuyla bağlı qızgın polemikalar əsasən səngisə də, tam bitməyib və cəmiyyətin müxtəlif təbəqələrinin təmsilçiləri məsələyə dair rəy bildirməkdədir.

Bu dəfə mübahisə daha ehtiraslı oldu və onun səbəbi, güman ki, çağdaş reallıqlar idi.

"Rus dili-türk dili" qovğasının yeni dalğası bu dəfə AZAL-ın Qroznı üzərində vurulan təyyarəsinə görə Rusiya və Azərbaycan dövlətləri arasında yaranmış gərginliyin üzərində kükrədi.

Rusiyanın haqsız və mənasız şəkildə bu hadisəyə görə məsuliyyəti öz üzərindən atması, üstəlik, Azərbaycan tərəfini borclu çıxarması Moskvaya etirazı güclü və müştəşkil etdi və bu, özünü rus dilinə münasibətdə də büruzə verdi.

Bu məsələdə yəqin ki, Rusiya tərəfinin digər postsovet ölkələrə (Ukrayna, Qazaxıstan, Moldova, Ermənistan, Özbəkistan, Tacikistan və b.) münasibətdə şiddətlənən təzyiqlərinin də müəyyən rolu var.

Keçmiş SSRİ respublikalarının vətəndaşları olan və RF ərazisində yaşayan əmək miqrantlarından rus dilində mükəmməl bilgi tələb edən, onlardan bu predmet üzrə imtahan götürən Rusiyanın eyni zamanda keçmiş müttəfiq respublikalarda yaşayan rusdilli icma üçün xüsusi imtiyazlar (onlar milli dili öyrənməyə borclu deyil, rus dilinə xüsusi imtiyaz verilməlidir və rusdilli məktəblərin sayı artmalıdır) tələb etməsi nəinki Azərbaycanda, eləcə də bütün postsovet ölkələrdə mənfi reaksiya doğurur.

Bunun nəticəsi olaraq, ictimai-siyasi fəallər rus dilində təhsil verən məktəblərin dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilməsinə qarşı son illərdə olmadığı qədər sərt çıxışlar etdilər.

Ümumilikdə bu mövzuda polemika ziyanlı deyil, ictimai fikir çalxalandıqca bir çox mövqelər aydınlaşır, klassik şairimiz Sabirin 120 il öncə dediyi situasiya yaranır:

*Çalxalandıqca, bulandıqca zaman nəhrə kimi,
Yağı yağ üstə çıxır, ayrıları ayrılanlıq olur.*

Bircə iş pis idi ki, mübahisə tez-tez kontekstdən və məcrasından çıxır, daha dəqiqi, çıxarılır. Məsələn, belə qələmə verilir ki, rus məktəblərinin bağlanması istəyənlər rus dilinə qarşıdırlar, çünki özləri o dili bilmirlər və qısqanc yanaşırlar.

Elə deyil. Rus dilində təhsil verən məktəblərə qarşı çıxanlar ölkəmizdə öyrədilən bir neçə xarici dildən birinə xüsusi imtiyaz verilməsinə qarşıdırlar, amma xarici dilləri öyrənməyi zəruri sayırlar.

Türkiyədə işlənən türkcənin Azərbaycanda işlənən türkcə üçün təhlükəli olması, onu öz içində əritməsi barədə deyilənlər də absurd fikirlərdir. Dilimizə keçən və artıq vətəndaşlıq qazanmış, funksional şəkildə işlənən 150-200 sözünə ana dilimizə heç bir ziyan gəlməz. Çünki əksər sözlər onsuz da identikdir.

Ancaq gələn dəfəki polemikaya qədər bu xüsusda bir neçə aksiom var ki, onlar heç vaxt mübahisə predmeti olmamalıdır.

Hər kəs vətəndaş olduğu dövlətin dilini bilməlidir, ilk növbədə ona görə ki, bu ona gündəlik həyatında, dükən-bazarda, dövlət idarələrində lazım olacaq. İndi o vaxt deyil ki, hər kəs rus dilini bilsin.

Rus dilini (və ya başqa bir xarici dili) bilmək yaxşıdır, ancaq ana dilini bilməmək eybiddir.

Övladlarına hansısa xarici dildə təhsil vermək hazırda vətəndaşın müstəsna hüququdur. Ancaq bu işin, xüsusilə də həmin dilin gələcəyini nəzərə almaq lazımdır. Tendensiya göstərir ki, Azərbaycan dünyaya açıldıqca bu istiqamətdə yeni reallıqlar yaranacaq.

Dilimizin adıyla bağlı məsələyə gəlincə, burada müəyyən düzəlişlərə ehtiyac var. Azərbaycan coğrafi termin olduğuna görə onun dili ola bilməz, dil xalqa məxsusdur. Amerika, Kanada, Avstraliya, Yeni Zelandiya, Belçika dili olmadığı kimi Azərbaycan dili də ola bilməz. Konstitusiyada belə yazılıbsa, bu, o demək deyil ki, doğru yazılıb.

Bu yerdə misal olaraq türk dilləri qrupuna mənsub olan özək, qazax, qırğız, uyğur, türkmən dillərini göstərirlik və Azərbaycanın da belə bir identikliyə malik olduğunu vurğulayırlar. Burada işi pozan "azəri" kəlməsidir. İranda belə bir xüsusi etnik qrup olduğu və özlərinə xas, bizim türkcədən fərqli dildə danışdıqları üçün biz özümüzə azəri deyə bilmirik. Əslində isə bizim dili İranda, İraqda necə adlandırılırsa, dilimizin adı da məhz odur. Biz Kerkük və Qaşqay türklərinin dilində danışırıq - 100-də 99 əmsaldə eyni cür. Onlar isə öz dillərini sadəcə "türkcə" adlandırırlar, "Qaşqay türkcəsi" və ya "Körkük türkcəsi" demirlər.

Elmi "zakladka"

Zamin Hacı
 zaminhaci@gmail.com

Alimlərimiz hər gün daha bir yeni mərhələ adlayırlar. Bakıda iranlı narkotik tacirindən 5 kilo marixuana almaq istəyən həmyerlimiz tutulub. Adam deyir iranlı (həmşərimizin ismi-şərfi Seyid imiş, əlhəmdüillah; ola bilsin bu cinayət işinə baxan hakimim və müstəntiqin əli quruyacaqdır) narkotiki Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının binasına qoymuşdu: "Getdim iki dəfə binanın ətrafına fırlandım, lakin narkotiki götürmədim, sonra polis məni yaxaladı".

AMEA-nın narkotik saxlanıcına çevrilməsi maraqlı hadisədir. Slenq dildə, rusca belə gizli yerlərə "zakladka" deyirlər, fikrimcə, AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu bunun ana dilimizdə qarşılığını tapmağa borcludur. Öncə vətəndir! Üstəlik, hazırda rus dilinə qarşı üsyana qalxmış. (Milli üsyançılarımızın çoxunun soyadı "ov" və "yev"lə bitir, özü də SSRİ dağıldan 35 il sonra. Ancaq bunun məsələyə daxil yoxdur. İndiki pəhrizlərdə turşulu aş yeməyə icazə verilir).

Belə elmi işlərdə təcrübəmiz yoxdur, heç kristal kokain nədir, onu da bilmirəm, ancaq mənə bu "zakladka" işi maraqlı gəlirdi üçün internetdə baxdım. Sən demə, narkotik alverçilərinin belə gizli məkanlarına kitablar, otluqlar, daşların altı, hasar dibi, transformator budkası, ictimai binalarda pəncərə araları, hətta həyətdə uşaqların oynadığı qum topaları daxil imiş. Bəzən siqaret qutusuna qoyub yerə atırmışlar. Məsləhət görülür ki, belə kriminal maddələr aşkar ediləndə qəti əl vurmayasınız, özünüzlə gəlməyə çalışmayasınız, polisə məlumat verəsiniz - saytda belə yazılmışdı. Lakin orada "alimlər laboratoriyaya gedərkən 5 kilo narkotik tapsalar nə etsinlər" təmasında hər hansı izahat yox idi.

Uzun sözün qısa, "zakladka"lar arasında akademiya yox idi. Mənə elə gəlir bu işdə əski elmi kadrlarımızın araşdırılması məqsəduyğun olardı. Misal üçün, elə AMEA-nın keçmiş müdiri Ramiz müəllim. Onsuz suç keçisi modelinə çox uyğun gəlir. Niyə təzə keçiyə axtarmalıyıq? Kənd təsərrüfatımızın tərəqqisinə də ziyandır. Ramiz müəllim üzdən Pablo Eskobara oxşayır, təbii, biq qoysaq. Bu isə əlaqədar orqanlarımızın əlində çox asandır. İndiyə qədər o qədər adama biq, saqqal, buynuz qoyublar ki, say-sız-hesabsız... Əsl donor təşkilatıdır.

Prinsipcə, narkotikin elmi məqsədlərlə istifadəsi məlumdur. Ondan dərman alınır, ağrıkəsici kimi istifadə edilir və sairə. Ələmut qalasındakı qədim həmyerlimiz Həsən Sabbah müəllim isə narkotikdən assasinləri - dünya tarixinin ilk terrorçu qruplaşmasını yaratmaq üçün yararlanıbdır. Həmçinin Marksın din və opium barədə müdrik fikri vardır, mənəcə, şanlı marksist olaraq yoldaş Mehdiyev bunu da bilməlidir. Yoxsa onu Azərbaycan SSR Kommunist Partiyasında ideoloji şöbəyə niyə müdir qoymuşdular?

Bunlar hamısı sıx surətdə əlaqəlidir. Elə indicə ideologiya yazdıq, Bakıda fəvqəladə halların bağladığı şadlıq sarayının adı nə olsa yaxşıdır? "İdeal"!

Fısqırıqdır. Yanğınsöndürmə idarəsi şadlıq sarayında o qədər yanğın təhlükəsi tapıb ki, saydıqca bitmir, bəlkə indiyə qədər orada toy eləyənləri Allah saxlayıbdir. Az qala keçən toydan qalma "paytaxt" salatına da çinqi vursan yanarmış. Söz oyunu olmasın, FHN orada "Yanığ Kərəmi"yə oynayanları da aşkar edib götürmüşdür.

İndi mən sizdən soruşuram: əgər adı "İdeal" olan toyxana pis vəziyyətdədirsə, adı, misal üçün, "Əyrim-Üyrüm", "Çirkin" olan yerlər nə gündədir?

Sonda sadıq oxucularımızdan Vüsal müəllimin müşahidəsi: prospektdə yol çökmüşdü, su idarəsi çala qazmışdı, iş gedirdi, ancaq çalada 1 nəfər, qıraqda isə 17 nəfər durmuşdu. Deyir göstəriş verən iş görəndən çox olduğu üçün inkişafımız yoxdur. Mən ona Leninin "Sosializm hər şeydən öncə uçotdur" aforizmi ilə cavab verdim. Hesablamaq, müşahidə etmək, qıraqdan baxmaq və buyruq vermək daha vacibdir. Düzdür, həmin metodun axırında SSRİ dağıldı, lakin biz gələcəyə inamla baxmalıyıq.

Alimlərimiz də çalışırlar, yuxarıda yazdıq. Nə olsa elmi şəkildə olacaq.

Erməni kilsəsi antisülh bəyanatlarını davam etdirir. Katalikos II Qaregin xalqı mübarizəyə səsləyib. Bildirib ki, Ermənistan guya təhlükədədir və hər an Azərbaycan onu işğal edə bilər. "Vətən təhlükədə olanda bütün xalq mübarizə bayrağı qaldırmalıdır. Bu gün həmin gündür", - deyir II Qaregin söyləyib.

Əslində erməni kilsəsi həmişə fitnə ilə məşğul olub. Qarabağda antiterror əməliyyatına qədər də kilsə xadimləri erməniləri qan tökməyə çağırırdı. Halbuki din adamı sülhə tərəfdar olmalıdır. İndi də populist çıxışlar və ictimai rəyə yalan informasiyalar servis edən II Qaregin xalqı müharibəyə hazır olmağı təbliğ edir.

Hərgah, nə Azərbaycan hərbi eskalasiyada maraqlıdır, nə Ermənistan ərazisini işğal etməkdə. Hazırda sülh danışıqları gedir. Kilsə rəhbəri isə blef edir və xalqı çağırır. Halbuki işğalçı öz ölkəsidir, sadəcə, həyasızlığını davam etdirir. Elə bu səbəbdəndir ki, baş nazir Nikol Paşinyan kilsəni sıxışdırır və təsir imkanlarını azaldır. Paşinyan İsveçrədəki erməni icmasının nümayəndələri ilə görüşündə Erməni Apostol Kilsəsinin iqtisadi fəaliyyətinin qeyri-şəffaflığını problem hesab etdiyini bildirib. Paşinyan bildirib ki, əgər dövlətdə kiməsə nəşə satırsa, vergi ödəyirsə, "bəş niyə kilsə şam satanda ödəmir?"

Ümumiyyətlə, Ermənistanın əsas dayaqlarından biri kilsədirsə, o biri də diasporudur. Hər iki baza türk düşmənliliyi, Azərbaycan, Gürcüstan, İran və Türkiyə torpaqlarının ələ keçirilməsi kimi saxta ideyalara əsaslanaraq erməniləri ətrafında birləşdirib. Kilsə-diaspor cütüyü 200 ildən artıqdır müxtəlif ölkələrdəki erməni icmalarını öz çürük düşüncəsinin əsiri edib. Azərbaycan torpaqlarını işğaldan azad etməklə həm də bu cütüyün pərən-pərən düşməsinə təkan verib. Kilsəyə ilk zərbəni Ermənistanda 2018-ci ilin mayında hakimiyyətə gələn yeni qüvvələr, indiki baş nazir Paşinyanın başçılıq etdiyi hökumət vurdu.

O, kilsənin imtiyazlarını ləğv etməklə yanaşı ondan özünü maliyyələşdirməsini tələb etdi. Sonradan məlum oldu ki, II Qareginin başçılıq etdiyi ümumerməni kilsəsi ianələri dələduzluq yolu ilə mənimşəyirmiş. Bu, hətta İsraildə erməni icmasının torpaqlarının yerli kilsə rəhbərliyi tərəfindən satılmasında da özünü göstərib. İndi erməni icması iddia etdiyi kilsə torpaqlarını geri qaytara bilmir. Təsədüfi deyil ki, Nikol kilsəni "nüfuz casusu" adlandırmış, bu məsələni bir dəfəlik həll edəcəyini vurğulamışdı.

Hüquq müdafiəçisi Xəzər Teyyublu hesab edir ki, II Qareginin çıxışı ictimai rəyi

Erməni kilsəsi yenə qana susayıb - müharibə çağırışı...

II Qaregin iddia edir ki, Ermənistan təhlükədədir və Azərbaycan onu işğal edə bilər - şərh

aldatmağa hesablanıb: "Erməni cəmiyyətində xof mühiti yadadır ki, guya Azərbaycan hücum edə bilər. Bu propoqanda əsasən də Zəngəzurla bağlı aparılır. Bu kampaniyada hədəflərdən biri də Paşinyan iqtidarıdır. Kilsə onunla yola getmədiyinə görə ölkəyə hücum təhlükəsi olduğu haqda saxta rəy yadır. Azərbaycanın heç bir dövlətin ərazisində gözü yoxdur. Əksinə, o tarixi torpaqlar bizimdir, Ermənistan dövləti saxtadır, ərazilərimizdə qurulub, amma yenə də beynəlxalq mövqeyə hörmətlə yanaşırsınız, iddia irəli sürmürük".

Hüquq müdafiəçisinin fikrincə, kilsə çalışır ki, hazırkı iqtidar haqda mənfi rəyi gücləndirsin: "Bu məqsədlə belə bəyanatlar verilir. Azərbaycan Ermənistana heç zaman hücum etməyib. Qaregin o qədər həyasızdır ki, öz işğalçı ordusunun Qarabağda təcavüzkar əməllərini demir, bizim guya hücum edəcəyimizi aşılayır. Halbuki bu illər ərzində Ermənistan ərazisinə bir mermi də düşməyib. 44 günlük müharibədə onların heç bir şəhərinə raket zərbəsi endirilmədi, amma Qarabağdan uzaqda olan Bərdə, Gəncə vuruldu. Ona görə işğalçının kim olduğu bir də kor gözlərini açıb yaxşı baxsınlar. Zənnimcə, bu gün müharibə riski azdır. Ancaq təhlükə varsa, o da Ermənistandan və onu silahlandıran qüvvələrdən ola bilər. Erməni kilsəsi silahlanmanı dayandırmağa dəvət etməlidir, nəinki bizdən hücum gözləməlidir. Azərbaycan barışıq əlini uzadıb və sülh istiqamətində danışıqlar davam etməkdədir".

□ **Emil SALAMOĞLU,**
"Yeni Müsavat"

Erməni himni dəyişir - layihə təqdim edildi

Ermənistan hökuməti dövlət himni ilə bağlı daha çox texniki dəyişiklikləri nəzərdə tutan bir neçə təklif verib. Bunu Ermənistanın hakim partiyasının deputatı Sisak Qabrielyan parlamentin dövlət və hüquq məsələləri komitəsinin iclasında himnə dəyişiklik layihəsini təqdim edərkən bildirib.

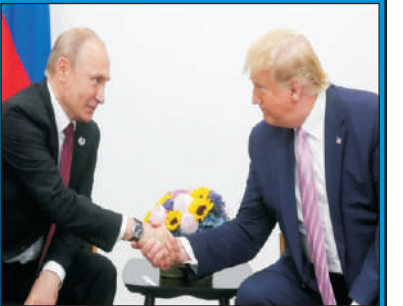
"Birinci və ikinci oxunuşda himnin ifa qaydası və formalarını daha da aydınlaşdırdıq, bununla bağlı qanuna bir əlavəmiz var. Qanunda himnin ya musiqi, ya da kapella ilə, yaxud hər ikisi ilə birlikdə ifa olunması nəzərdə tutulurdu, bu üç hal üçün ayrı-ayrılıqda əlavələr vermişik. Yalnız musiqi üçün uzun variantın notları və xor üçün mətni verdik, həmçinin bu üç variantı qısa versiyada müəyyən etdik. Müxtəlif tədbirlərdə bütün dünya himnləri tədbirin müddəti və xarakterindən asılı olaraq qısa variantda ifa olunur. Fikrimcə, burada da vahid standart ehtiyac var ki, müxtəlif tədbirlərdə Ermənistan himni eyni olsun. Bununla bağlı 6 variantımız var", - deputat deyib.

Xatırladaq ki, Ermənistanın Baş naziri Nikol Paşinyan bundan əvvəl dəfələrlə dövlət himnini tənqid edib. O, Ermənistanın himninin standartlara cavab vermədiyini əsas götürərək, sözləri və ifa tərzinin dəyişdirilməsini təklif edib.

Putin-Trump görüşü yaxşı hazırlanmalıdır - Kreml

"Putin-Trump görüşü yaxşı hazırlanmalıdır". Rusiya Prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskov bildirib. "Prezidentlərin görüşünə yaxşı hazırlaşmaq lazımdır. Həm dövlət başçılarının, həm də yüksək səviyyəli nümayəndə heyətlərinin başçıların Ər-Riyadda əldə etdiyi razılaşmalar mərhələli şəkildə həyata keçirilir.

Xarici İşlər Nazirliyinin xətti ilə ekspertlər səviyyəsində təmaslar hazırlanır. Beləliklə, iş ən yüksək səviyyədə görüşün hazırlanmasına doğru gedir", - deyir Kremlin sözçüsü vurğulayıb. Peskov Putinlə Tramp arasında yeni telefon danışığının baş verməsinin mümkünlüyünə də toxunub. Bildirib ki, lazım gələrsə, Putinlə Tramp arasında telefon danışığı istənilən vaxt baş tuta bilər: "Dialoq bərpa olunub. Hələlik belə planlar yoxdur. Ancaq bu planlar operativ şəkildə dəyişə bilər".

“Supergüclər ATƏT-in Minsk Qrupunun həmsədrliyini ləğv etmək istəsəydilər, artıq onu ləğv edərdilər”. Belə bir iddianı erməni müxalif siyasətçi Tevan Poqosyan irəli sürüb. Bəs keçmiş həmsədr dövlətlərin - ABŞ, Rusiya və Fransa'nın belə bir hüququ varmı? Yoxsa yalnız Bakı və İrəvanın ATƏT-ə birgə müraciəti ilə bu üzde-nirə qrup rəsmən ləğv edilə bilər? Qeyd edək ki, Rusiya MQ-nin artıq mövcud olmadığını bəyan edib. Ötən ay isə Rusiya XİN-in sözcüsü Mariya Zaxarova Bakı və İrəvana MQ-nin de-yure ləğvi üçün ATƏT-ə birgə müraciət etməyi məsləhət görmüşdü.

Sitat: “2022-ci il oktyabrın 6-da Praqada keçirilən Azərbaycan, Ermənistan, Fransa və Avropa Birliyinin sammitinin nəticələrinə əsasən, Ermənistanın Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi kimi tanınması, 2023-cü ilin sentyabrında yerdə vəziyyətin kardinal şəkildə dəyişməsi ATƏT-in Minsk Qrupunun mandatının aktuallığını itirməsi ilə nəticələnib. Minsk konfransının bütün strukturları - Minsk Qrupu, yüksək səviyyəli planlaşdırma qrupu, ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin Qarabağ məsələsinin həlli üzrə şəxsi nümayəndəsi vəzifəsi ləğv edilməlidir. Rusiya tərəfi hesab edir ki, bununla bağlı müvafiq qərarların qəbul edilməsinin optimal yolu Bakı və İrəvanın müvafiq qu-

Ermənistanın Minsk Qrupu xiffəti...

Bakının tələbi reallaşmasa, İrəvan sülh yerinə “qulağının dibini görər” - mövqe

rumların ləğvi ilə bağlı birgə müraciətidir”.

Yada salaq ki, baş nazir Nikol Paşinyan da az öncə Minsk Qrupunun ləğvini mümkün saymışdı. Lakin sözdən əmələ keçməyə tələsmir. Halbuki Bakının sülh sənədi ilə bağlı 4 şərt-tələbindən biri məhz MQ-nin rəsmən ləğvi ilə bağlıdır. Ermənistanın baş naziri Nikol

Paşinyan bildirmişdi ki, “Biz Minsk Qrupunun həmsədrliyini aşağıdakı əsaslarla ləğv etməyə razıyıq: əgər münaqişə yoxdursa, münaqişəyə xidmət edən formatın nə mənası var? Lakin biz əmin olmaq istəyirik ki, Minsk Qrupu həmsədrliyinin ləğvi Azərbaycan üçün eyni şey deməkdir. Yeni bu, sülh deməkdir-

se, ATƏT-in Minsk Qrupu nəyə lazımdır?”

Siyasi ekspert Züriyyə Qarayeva Minsk Qrupunun de-facto ləğv edildiyini, Rusiyanın da bunu təsdiqlədiyini xatırladı. O qeyd etdi ki, Tramp-Putin yaxınlaşması fonunda bəzi tərəddüdlər meydana gəlsə də, yenidən həmsədrlərin toplaşması mümkünsüzdür: “Çünki Ru-

siya lideri fransız həmkarı Makronla dialoqa birdəfəlik son qoyub. Trampın Makronu necə qarşıladığını da gördük. Ona görə də ABŞ-Rusiya təmasları başlasa da, bunun Minsk Qrupunu fəaliyyətinə təsir edəcəyini gözləmirəm. Hazırda Ukrayna münaqişəsi onları bir araya gəlməyə qoymur. Hətta atəşkəsə gətilsə belə, sanksiyalar ləğv edilməyəcək. Unutmaq ki, Tramp ilk prezidentliyi dövründə Rusiyaya sanksiyalar tətbiq siyasətçidir. Oudur ki, bu yaxınlaşmadan kimlərsə çox da ümidlənməsinlər. Yeni ABŞ-Rusiya dialoqu Minsk Qrupunu dirildə bilməz”. **Z. Qarayeva əlavə etdi ki, əgər buna cəhd edilsə də, Azərbaycana təzyiq göstərmək mənasızdır:** “Bakı əsla razı olmayacaq ki, Minsk Qrupu dövrüyyəyə girsin. Axı buna ehtiyac yoxdur?! Onları nəyi həll edəcəklər? Vəsitəçilik etməli olduqları məsələ həllini tapıb. Rusiya da istəməz ki, Qafqazın iki ölkəsinin məsələsinə Fransa və ABŞ yenidən qarışsın. Artıq Azərbaycan və Ermənistan sülh da-

nışıqları aparır, sərhədlər müəyyənləşir, Minsk Qrupu nəyimizə lazımdır?”

Təhlilçi qeyd etdi ki, Ermənistanın da Minsk Qrupuna maraq göstərdiyinə inanmır: “Onun güvəndiyi Makronun nüfuzu yerlə sürünür. Nə Tramp, nə Putin onu sayırlar. Ortada ən mühüm məsələ isə Türkiyə faktorudur. Qardaş ölkə Qafqazdadır və proseslərdə iştirak edir. Azərbaycan tək deyil və ona görə bizi Minsk Qrupunun masasına gətirə bilməzlər. Bir daha deyirəm ki, axı keçmiş həmsədrlər nəyi müzakirə edəcəklər? Biz sülh sənədi üçün mətni razılaşdırırıq, bu dövlətlər isə müdaxilə etməsələr yaxşıdır. Ermənistan da həvəse düşməsin ki, ABŞ-Rusiya danışıqları Minsk Qrupunun bərpasına səbəb olacaq. Ancaq erməni ekspert bir məsələdə haqlı görünür ki, böyük güclər hələ də bu formatın de-yure ləğvinə tələsmirlər. Amma Bakı və İrəvan siyasi iradə ortaya qoymalıdır və ATƏT qarşısında bu məsələ qaldırılmalıdır”.

□ **Emil SALAMOĞLU, “Yeni Müsavat”**

İrəvanın odla oyunu - bu il də “ağ qoşa” qoysa...

Paşinyanın konstitusiyaya islahatlarına 2026-da getməsi sülh sənədinin imzalanmasını yubadır - təhlilçilərin fərqli rəyi

“Ermənistanda demokratiya və qanunun aliliyinin gücləndirilməsi üçün dörd istiqamətdə addımlar atılır”. Bunu fevralın 25-də Ermənistan-Avropa İttifaqı Parlament Tərəfdaşlığı Komitəsinin İrəvanda keçirilən 4-cü iclasında ölkənin ədliyyə naziri Srbuhi Qalyan deyib.

Onun sözlərinə görə, belə addımlardan biri də konstitusiyaya islahatlarıdır. “Müvafiq şura var, konstitusiyanın konsepsiyası hazırlanıb və biz indi konstitusiyanın yeni mətni üzərində işləyirik, götürülmüş öhdəliyə uyğun olaraq, sənəd 2026-cı il seçkilərinə hazır ol-

malıdır. Konstitusiyada insan hüquqları, o cümlədən sosial-iqtisadi hüquqlar ön plana çəkiləcək, həmçinin hökumətin nizamı, müxtəlif dövlət orqanlarının yeri və rolu ilə bağlı bir sıra müddəalar olacaq və təbii ki, bir çox başqa müddəalar da var”.

Nazirin bu açıqlaması o deməkdir ki, Bakı ilə sülh sənədi gələn ildən tez imzalanmayacaq? “Yeni konstitusiyaya layihəsi 2026-cı il seçkilərinə (iyun, 2026 - red.) hazır olmalıdır” nə demək? Ermənistan 2025-də də “ağ qoşa” qoymaq istəyir? Bəs 2026-cı il seçkilərinə qədər tərəflər hansı məsələlərdə irəliləyiş əldə etməlidirlər? Yeri gəlmişkən, bu arada Ermənista-

nın XİN başçısı Ararat Mirzoyan fevralın 25-də BMT-nin tədbirində Azərbaycan əleyhinə irəli-geri bir sıra fikirlər səsləndirib. Həmin çıxışı zamanı erməni nazir ölkəsinə yene “sülhpərvər” qismində göstərməyə çalışıb. O iddia edib ki, guya Azərbaycan Ermənistanı mütəmadi olaraq torpaq iddiası irəli sürür. Onun sözlərinə görə, Azərbaycanın bəyanatları 1991-ci ildə bir-birinin ərazi bütövlüyünü tanımasına baxmayaraq, Ermənistanın ərazi bütövlüyünü şübhə altına almaqda davam edir. Bunun ardından Mirzoyan iddia edib ki, guya onlar regionda sülhün tərəfdarıdır.

Professor Qabil Hüseynlinin “Yeni Müsavat”a bildirdiyinə görə, Ermənistan referendumu gerek yubatmasın. Onun fikrincə, Rusiyanın artan təzyiqləri fonunda Paşinyanın mövqeyi zəifləyər bilər: “Ermənistanda iqtidar parlament seçkilərində qələbəni təmin edib, sonra referendumu

getməyi planlaşdırır. Paşinyan komandası fikirləşir ki, seçkidə uğur qazanmaqla rəqibləri daha da heydən salmış olacaqlar və müqavimət gücü qalmayacaq, bu da referendumu keçirməyi asanlaşdıracaq. Ancaq Rusiyanın müharibədən başının açıqlıq yenidən İrəvana təsirləri güclənə bilər. Onun üçün konstitusiyayı tez dəyişmək yaxşı olardı. Hər halda, bu addım atılacaq. Ümid edirik ki, proses müsbət məcrada inkişaf edir. Bəli, bu il sülh sənədi imzalanmaya bilər, amma 2026-dək tərəflər xeyli yol qət etmiş olacaqlar ki, bu da etimad mühitini möhkəmləndirəcək”.

Analitik Elxan Şahinoğluna görə, Ermənistan müxalifətinin yeni konstitusiyanın qəbulunun vacibliyi barədə cavab verməyə təqəti qalmayıb: “Müxalifət “Konstitusiyaya dəymə” tələbini irəli sürə bilmir. Bilir ki, onu eşidən olmayacaq. Bu səbəbdən Paşinyan müxalifətə boylanmadan konstitusiyayı dəyişib Azərbaycanla sülhü yaxınlaşdırma bilər. Ancaq Paşin-

yan konstitusiyayı dəyişdir-mək məqsədilə referendumu gecikdirməməlidir”. Ekspertin fikrincə, Paşinyan nə qədər ki, müxalifətdən güclüdür, referendumu keçirib, özünün də söylədiyi kimi, Azərbaycan və Türkiyə ilə münasibətləri normallaşdırmağa çalışmalıdır, yəni bu işi 2026-ya qədər uzatmamalıdır.

Siyasi ekspert Məhəmməd Əsədullazadə güman edir ki, Paşinyan dəyişən geosiyasi reallıqları ölkəsinin əleyhinə işləməməsi üçün konstitusiyada dəyişikliyin vacib olduğunu başa düşür: “Azərbaycanın təklifi Ermənistan tərəfindən qəbul edilir. Zəngəzur dəhlizindən maneəsiz gediş-gəliş təmin olunmasına da razıdır. Konstitusiyadan və qanunvericilik bazasından Azərbaycan və Türkiyə qarşı ərazi iddiaları, qondarma soyqırım bəndləri də çıxarılacaq. Ermənistan hakimiyyəti “Tarixi Ermənistandan” imtina edir və “real Ermənistanın” təhlükəsizliyi, müstəqilliyi üçün yeni konsepsiya hazırlayır. Bu da sülh prosesini yaxşılaşdırır. Amma Ermənistan silahlanmanı durdurmalıdır”.

□ **Emil SALAMOĞLU, “Yeni Müsavat”**

ABŞ Prezidenti Donald Trampın ölkəyə bütün mənbələrdən idxal olunan alüminiuma 25 faizlik əlavə rüsum tətbiqinə dair qərarından sonra Avropa İttifaqı Rusiyadan ilkin alüminium idxalına qadağa tətbiq etdi. Analitiklərə görə, bu addımlar dünya alüminium bazasında ciddi təbəddülatlara gətirib çıxaracaq. İlk növbədə isə istehsalçı ölkələr ixrac coğrafiyasında ciddi dəyişikliklər etməli olacaqlar.

Bu isə həm əlavə vaxt itkisi, həm yeni xərclər, bəzənsə daha əlverişli bazar şərtləri əldə olunmasına gətirib çıxaracaq: yeni rüsumlardan güzəştlər ala bilməyən ölkələr Rusiyanın Avropa bazarındakı payını əldə etməyə çalışacaqlar, Rusiya isə digər bazarlarda mövqeyini gücləndirmək üçün addımlar atacaq. Belə vəziyyət hər bir ixracatçı üçün gərgin fəaliyyət, çevik qərarlar tələb edəcək.

Azərbaycan da alüminium ixracatçısı olan ölkələrdən biridir. Rəsmi statistika əsasən, 2024-cü ildə ölkədən 197 milyon ABŞ dolları dəyərində 72,6 min tondan çox alüminium və ondan hazırlanan məmulatlar ixrac olunub. Bu, 2023-cü ilin müvafiq göstəricisi ilə müqayisədə dəyər ifadəsində 1,3 faiz çox, həcm baxımından isə 2,2 faiz azdır. 2025-ci ilin yanvar ayında isə Azərbaycan 12 milyon 425 min dollar həcmində 4 min 330 ton alüminium ixrac edilib. Alüminium ixracı ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə dəyər ifadəsində 2 milyon 950 min dollar və ya 19,2 faiz, miqdar ifadəsində isə 1 338 ton, başqa sözlə, 23,6 faiz azalıb. Xatırladaq ki, 2024-cü ilin yanvar ayında Azərbaycandan 15 milyon 381 min dollar dəyərində 5 min 668 ton alüminium ixrac edilmişdi.

Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, 2024-cü ildə Azərbaycandan ABŞ-a 31 milyon 230,85 min dollar dəyərində 10 821,43 ton "Alüminium ərintilərdən qalınlığı 0,2 mm-dən çox olan düzbucaqlı plitələr, vərəqlər, zolaqlar" ixrac olunub. Digər alüminium məmulatları ilə birlikdə ABŞ-a cəmi ixrac 11 min tondan yuxarı olub. Ümumilikdə, ABŞ Türkiyədən sonra Azərbaycanın ən çox alüminium məmulatı ixrac etdiyi ölkədir. Daha sonra Gürcüstan, Özbəkistan, Qazaxıstan və Ukrayna gəlir. Rusiyanın Avropa bazarlarına yolunun bağlanması bu ölkənin öz məhsulunu Azərbaycanın əsas bazarları olan ölkələrə yönəltməsinə gətirib

Trampın və Al-nin alüminium qərarları Azərbaycan ixracatçılarına ciddi çətinliklər yaradacaq

çıxaracaq. Ukraynaya görə sanksiyalara məruz qalan Rusiyanın Avropa bazarında sata bilmədiyi məhsullarını məhz postsovet məkanına yönləndirməsi təcrübəsi artıq mövcuddur. Rusiya öz məhsulunu çox aşağı qiymətlə təklif etməklə yeni bazarlarda möhkəmlənməyə çalışır. Bu isə Azərbaycanın alüminium ixracatçıları üçün böyük problemlər yaradacaq.

Son illərdə alüminium ixracında qeyd olunan artım istehsalın da artmasını stimullaşdırıb. Belə ki, 2024-cü ildə Azərbaycanda 63 min 278,2 ton alüminium məmulatları istehsal edilib. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına əsasən, bu göstərici 2023-cü ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 18 min 194,5 ton və ya 40,4 faiz çoxdur. 2023-cü ildə ölkədə 45 min 83,7 ton alüminium məmulatları istehsal edilmişdi. Bu ilin yanvarın 1-i vəziyyətinə Azərbaycanda hazır məhsul ehtiyatı 3 min 856 ton təşkil edib. Bu da illik müqayisədə 19,9 faiz, başqa sözlə, 960,1 ton azdır.

Ölkənin əsas alüminium istehsalçısı Azərbaycan İnvestisiya Holdinginin idarəetməsində olan "Azəralüminium" MMC-dir. Sovet dövründən fəaliyyət göstərən müəssisələrin bazasında yaradılan MMC Azərbaycan əlvan metallurgiya sənayesinin aparıcı şirkəti, həmçinin Cənubi Qafqazda yeganə ilkin alüminium is-

tehsalçısıdır. Yeni kompleksin təməli Prezident İlham Əliyev tərəfindən 2008-ci ilin mart ayında qoyulub. 2011-2012-ci illərdə kompleksin illik 50.000 ton ilkin alüminium istehsalı gücünə malik 1-ci fazası işə başlayıb.

MMC-dən verilən məlumata əsasən 2013-cü ilin may ayında Alüminium Kompleksinin fasiləsiz tökmə və yayma, soyuq yayma və boyama zavodlarında istehsalın sınaqdan keçirilməsinə başlanıb. Şirkətin əsas müəssisəsi olan Alüminium Kompleksi Gəncə şəhərində yerləşir. Kompleksin tərkibinə 4 zavod (Elektroliz Zavodu, Anod Prosesləri Zavodu, Metal Tökmə və Fasiləsiz Yayma Zavodu, Təzyiqə Emal və Boyama Zavodu,) və 2 köməkçi sahə (110 kvt-luq və Silisium Düzəldirici Yarımstansiyası), digər obyektlər daxildir. Kompleksin ümumi işçi sayı 1084 nəfərdir. Azəralüminium ilkin alüminium, fasiləsiz tökmə rulonlar və soyuqyayma məhsulları təklif edir. Şirkət istehsalının 90 faizini 15-dən çox xarici ölkəyə ixrac edir.

"Azəralüminium" MMC-nin açıqlanan sonuncu maliyyə hesabatı 2022-ci ili əhatə edir. Hesabatdan aydın olur ki, həmin il MMC-nin gəliri 286,7 milyon manat olub. Gəlirlər bir

ildə 52,3 milyon manat, yaxud 22,3 faiz artıb. Həmin il satışın maya dəyəri 232,2 milyon manat olub ki, bu da illik müqayisədə 61,6 milyon manat və ya 36,1 faiz çoxdur.

Şirkətin ümumi mənfəəti 9,2 milyon manat (14,5 faiz) azalaraq 54,5 milyon manat təşkil edib. "Azəralüminium" 7 milyon manat mənfəət vergisi ödənişindən sonra (6,4 faiz az) ötən il 27,7 milyon manat xalis mənfəətlə başa vurub. Xalis mənfəətin həcmi 2021-ci ilə müqayisədə 2,4 milyon manat (7,9 faiz) azalıb.

Azərbaycanda alüminium sənayesinin inkişaf etdirilməsi dövlətin əsas strategiyalarından biridir. Ölkə rəsmiləri bildirirlər ki, qeyri-neft sektoru üzrə əsas paya sahib alüminium sənayesinin istehsal potensialının artırılması ilə bağlı işlər davam etdirilir. İlk fazanın tikintisi dünya alüminium istehsalında ən böyük çəkiyə malik Çin şirkətləri ilə yerli insan resurslarımızın birgə fəaliyyəti nəticəsində ərsəyə gətirilib. Sənayenin ikinci fazasına keçid texnologiya nəhəngi olan Almaniya ilə birlikdə hədəflənir.

2022-ci ildə keçmiş Azərbaycan Sənaye Korporasiyası, "Azəralüminium" və Almaniyanın "Achenbach Alpha GmbH" şirkəti arasında imzalanmış yeni müqaviləyə əsasən, illik potensialı 105 min ton olan alüminium yayma məhsul-

larının istehsalına başlanması nəzərdə tutulur. Layihənin ümumi investisiya məbləği 451,2 milyon ABŞ dolları, birinci mərhələdə investisiya məbləği isə 132 milyon ABŞ dolları təşkil edir. İstehsalın artması ilə "Azəralüminium" şirkəti üzrə işçi sayının 2 mini keçməsi gözlənilir.

Belə böyük hədəflərin olduğu sənaye sahəsi üçün dünya bazarına böyük təsir edəcək son addımlar ciddi çağırışlar formalaşdırır. "Azəralüminium" MMC-nin marketing şöbəsi

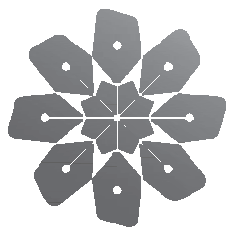
verilən cavabda qeyd edilir ki, D.Trampın alüminium idxalına əlavə rüsum tətbiq etməsi ixracatla bağlı çətinliklər yarada bilər: "Həqiqətən ABŞ ölkəmizdə istehsal olunan alüminium məhsullarının ixrac olunduğu əsas təyinat ölkələrindən biri hesab olunur. Belə və holdingin idarəetməsində olan ölkəmizin aparıcı alüminium istehsalçısı - "Azəralüminium" MMC ilə bağlı ixrac rəqəmi 10 min tondan bir qədər çoxdur. Bu baxımdan, rüsumların artırılması, şübhəsiz, adətənki dəyişikliklərin gətirilməsi baxımından ölkəmizin alüminium sənayesinə təsirsiz ötüşməyəcək. Bununla belə, qeyd olunan istiqamət üzrə ixrac göstəricilərinin hansı səviyyədə təsbit olunacağı barədə növbəti ayların ixrac hərəkatliliyini, habelə ABŞ daxili bazasının bu məhsula olan ehtiyaclarının dinamikasını nəzərdən keçirdikdən sonra qəti fikir söyləmək olar".

ABS-a ixrac səmərəsiz hala gələrsə, hansı perspektiv ixrac istiqamətlərinə fokuslanmaq mümkündür? MMC-dən bildirildiyinə görə, müəssisə bazarda baş verənləri yaxından izləyir: "Qeyd olunmalıdır ki, Şimali Amerika qitəsi alüminium məhsullarına olan tələbatı baxımından ölkəmizin alü-

minium sənayesi üçün əsas hədəf istiqamətlərdən biri olaraq öz aktuallığını saxlamaqdır. Bu baxımdan, ABŞ-ın qonşu ölkələri olan Meksika və Kanada ilə perspektiv əməkdaşlıq münasibətlərinin qurulması tərəfimizdən nəzərdən keçirilməkdədir. Belə ki, adətənki ölkələrdən ötən illər ərzində əməkdaşlıq münasibətlərinin qurulması məqsədilə çoxsaylı təkliflər daxil olmuş və həmin təkliflərin bir çoxu bu gün də öz qüvvəsini saxlamaqdadır".

Ümumiyyətlə, Trampın qərarı Azərbaycanın alüminium ixracına nə qədər ciddi təsir göstərə bilər? "Azəralüminium"dan qeyd edilir ki, alternativ bazar imkanları həmişə diqqətdə saxlanılır: "Təbii ki, yerli istehsalçılar alternativ bazar imkanlarını hər zaman diqqət mərkəzində saxlayırlar. Bununla belə, bu suala qəti cavab vermək doğru olmaz. Bunun üçün cari ilin sonunu gözləməli və statistikamızı (ixracat təsiri) həmin nəticələrdən asılı olaraq formalaşdırmalı, müəyyən etməliyik. Dolayısı ilə, əlimizdə olacaq statistika bizim mövcud ixrac strategiyalarımıza korrektor, optimal istiqamətlərin təyin edilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyətə malik olacaq".

Al-nin Rusiyaya qarşı 16-cı sanksiya paketində bu ölkədən ilkin alüminium idxalına qadağanın tətbiqi Azərbaycan ixracatçıları üçün daha çox uzaq bazarlara yönəlməsinə gətirib çıxara bilər. Yuxarıda da qeyd etdik ki, Rusiya öz məhsulunu postsovet məkanında reallaşdırmaq üçün kəskin qiymət endirimlərinə rahatlıqla gedə bilər. Moskvanın ticarətdə siyasi təzyiq vasitələrindən də eyni qaydada bəhrələndiyini nəzərə alsaq, Azərbaycanın öz alüminiumunun ixrac coğrafiyasında daha kəskin dəyişiklik etməli olacağını söyləyə bilərik.

**Azərbaycan
Respublikasının
Medlanın İnkişafı
Agentliyi**

Uşaq və gənclərin fiziki-mənəvi inkişafı

Piyənmə dərəcələrinə görə, Azərbaycan dünyanın 200 ölkəsi arasında kişilər üzrə 100-cü, qadınlar üzrə isə 65-ci yerdədir. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı 2030-cu ilədək dünya əhalisinin təxminən yarımının artıq çəki və piylənmədən əziyyət çəkəcəyini proqnozlaşdırır.

Artıq çəkinin ən çox qeyri-sağlam qidalanma ilə əlaqədar yarandığı məlum olsa da, piylənmə qeyri-sağlam həyat tərzinin kompleks şəkildə yaratdığı nəticədir. Piylənmə ilə mübarizədə ilk növbədə, düzgün və rəşional qidalanmaya riayət edilməli, yağlı, duzlu və şəkər əlavə olunmuş qidaların istehlakı mümkün qədər azaldılmalı, gündəlik kalori qəbuluna, eləcə də yaş və sağlamlıq vəziyyətindən asılı olaraq fiziki aktivliyə nəzarət edilməli, siqaret, spirtli içki və stressdən uzaq olmalı və ən nəhayət, yuxu rejimi qaydaya salınmalıdır.

Son illər piylənmədən əziyyət çəkən azyaşlıların sayında bir artım olduğu görünür. Bəzən valideynlər uşaqların kök olmasını ailəsinin ona yaxşı baxmasının sübutu, ya da ailənin firavan həyatı ilə əlaqələndirir. Əslində isə uşaqlarda piylənmə uşağın faktiki bədən kütləsinin yaş normativini 15% və daha çox aşmasıdır. Uşaqlarda piylənmənin inkişafında həm genetik, həm də mühit faktorlarının, həyat tərzinin rolu var. İrsi meyl haqqında danışarkən, bədənəki metabolik proseslərin xüsusiyyətlərinin genetik olaraq ötürülməsi nəzərdə tutulur. Çox vaxt köklük

deyil, çox yemək verdiyi və ümumiyyətlə, həyat tərzini ötürülür. Genetik meyl xarici amillərin təsiri altında reallaşır. Doğuş zamanı bədən kütləsi normaldan artıq olan uşaqlar (4 kq-dan artıq) risk qrupuna aiddirlər. Bundan əlavə, piylənmə ciddi patoloji vəziyyətlər və genetik xəstəliklər nəticəsində də inkişaf edə bilər.

Uşaqlarda piylənmənin 90%-i alimentar piylənmədir, yəni həddindən artıq və ya çox kalorili qida qəbulu və aşağı fiziki aktivliyin nəticəsidir. Bu səbəbdən uşaq doğulandan onun qidalanmasına düzgün şəkildə yanaşmaq lazımdır. Əz azı ilk altı ay ərzində ana südü ilə qidalanma erkən piylənmənin qarşısını ala bilər.

Uşaqlarda fiziki aktivlik də kifayət qədər deyil. Belə ki, uşaqlar günün çox hissəsini məktəbdə və ev tapşırıqlarını yerinə yetirərkən masa arxasında oturmaqla, kompüter oyunları oynamaqla, televizora, telefona və ya planşetə baxmaqla keçirirlər, yəni kifayət qədər sıx zehni yükə sahib olduqları halda, çox az hərəkət edirlər. Bu da uşaqlarda artıq çəkiyə səbəb olur.

Uşaq məktəbdə, ailədə

Uşaq və gənclər

ÜSAVAT
N 37 (8647) 27 fevral 2025

Azərbaycanda kök uşaqların sayı artır - təhlükə

Valideynlər üçün SOS! Artıq çəki övladınızın vaxtından əvvəl bir sıra qorxulu xəstəliklərə tutulma riski deməkdir...

xroniki stress vəziyyətində və ya sosial təcridə ola bilər. Bu zaman o, müsbət emosiyalar qazanmaq, özünü stressdən qorumaq üçün yollar axtarır. Yemək uşaq üçün sevinc və zövq mənbəyinə çevrilir, yəni ki, bu da piylənməyə səbəb olan amilə çevrilir.

Uşaqlarda piylənmə ciddi sağlamlıq problemlərinə səbəb ola bilər: mədə-bağırsaq sistemi xəstəlikləri (qəbizlik, ishal, xolesistit, pankreatit və s.), ürək-damar sistemi xəstəlikləri (arterial hipertoniya, ürəyin işinin çətinləşməsi), ateroskleroz, endokrin və metabolik patologiyalar (insulinə müqavimət, 2-ci tip şəkərli diabet, cinsi inkişaf pozuntuları), sümük-əzələ sistemi və oynaq patologiyaları (artroz, skolioz, yastıpəncəlik) və s. Bundan başqa, uşaqlarda müxtəlif psixoloji çətinliklər, özgüvən əskikliyi, komplekslər meydana çıxır.

Bədən kütləsi yaş normasının maksimum həddinə yaxınlaşmağa başlayan kimi həkimə müraciət olunmalı və tədbir görülməlidir. Piylənmənin müalicəsi zamanı əsas tədbirlər bədən kütləsinin aşağı salınmasına, yanaşı xəstəliklərin müalicəsinə, alınan nəticələrin saxlanmasına yönəldilməlidir. Bədən kütləsini azaltmaq üçün uşağın həyat tərzini dəyişdirmək lazımdır, yəni yaşa uyğun qidalanma rəşonu və fiziki aktivlik (gimnastika, üzgüçülük və s.) təmin olunmalıdır. Həkimlə birlikdə uşağın gündəlik kalori

miqdarı hesablanmalı və valideynlər buna əməl etməlidir. Əvvəlcə uşağın pəhrizində tərkibində heyvani yağlar və asan həzm olunan karbohidratlar olan qidaları məhdudlaşdırmaq tövsiyə olunur. Şirələrdə çox miqdarda şəkər olduğu üçün pəhrizdə tərəvəzlərə üstünlük verilməlidir. Tərkibində piy və duzun miqdarı çox olduğundan, kolbasa verilməməlidir. Uşaq şirniyyat istəyərsə, əvəzinə quru meyvə vermək daha yaxşıdır. Körpələrə əlavə qida kimi sıyıqlar deyil, tərəvəz püreləri verilməlidir.

Qeyd edək ki, COVID-19 pandemiyası uşaqlar arasında piylənmənin əhəmiyyətli dərəcədə artmasına səbəb olub. Tədqiqatçılar Böyük Britaniyada ibtidai məktəb uşaqları arasında aparılan araşdırmadan sonra bu qənaətə gəliblər. Tədqiqata Souzempton Universitetindən İvan Oçoa-Moreno rəhbərlik edib. Qrup 2019 və 2021-ci tədris illərində təhsil almış dörd və beş yaşlı uşaqlar arasında piylənmə nisbətində 45% artım müşahidə edib.

Qrupun məlumatına əsasən, çəki artımı böyüklərə nisbətən azyaşlılara daha çox təsir edib. Məktəblilərin əksəriyyətinin evdən təhsil aldığı dövrdə sağlam qidalanma vəziyyətlərinin pisləşməsi, müəssisə idman və fiziki fəaliyyətin azalması və uşaqların yuxu qrafikinə dəyişməsi piylənmənin baş verməsinə şərait yaradıb.

Tədqiqatçılar bir milyondan çox uşağın bədən kütləsi indeksi məlumatlarını təhlil ediblər. Onlar ibtidai məktəbin ilk və son illərində olan uşaqlara diqqət yetirərək, pandemiya zamanı və ondan sonrakı dövrdəki məlumatları müqayisə ediblər.

"Araşdırmaya əsasən yaş qrupları arasında əhəmiyyətli fərqlər qeydə alınıb. Belə ki, kiçik yaşlı uşaqlar çəki artımından geri dönmə bilsələr də, yuxarı yaşda olan uşaqlarda piylənmənin qarşısını almaq daha çətin olur", - deyir tədqiqat müəllifləri yazıblar.

Uşağın kök olması çox böyük bir metabolik və endokrin xəstəliklərə səbəb olur. Bunlardan ən öndə gələn boy qısalığı, cinsi zəiflik, cinsiyyət orqanının yaşa görə kiçik olması, vaxtından əvvəl şəkər xəstəliyinin, təzyiq xəstəliyinin erkən yaşda ortaya çıxmasıdır. Belə uşaqlarda müxtəlif metabolik xəstəliklər, istər dəri rənginin qaralması, istər bədənə insulin miqdarının artması, bunlar çox böyük problemlərə səbəb olur ki, bu zaman "qısır döngü" olur. Uşaq yemək yeyir, insulin miqdarı artır və nəticədə daha çox yemək istəyir. Yeni bir sözlə, uşağın özündən asılı olmadan aşırı yemək istəyi yaranır və doyumusuzluq hissi olur.

Bir fakt isə uşağın ailəsində, məsələn, ana və atasının çəkisi çoxdursa, uşaqların 80%-nin çəkisi çox olur və bu da uşaqların ömür boyu çəki

sinin yüksək davam etməsinə və piylənmə xəstəliyindən əziyyət çəkməsinə gətirib çıxarır. Digər faktor isə nəzarətsizlikdir. Ailədə həm ata, həm də ananın çalışması, uşağın evdə nəzarətsiz qoyub gedilməsi onun nizam-sız-qaydasız qidalanmasına səbəb olur. Bu nəzarətsizlik nəticəsində piylənmə xəstəliyi, yəni artıq çəki xəstəliyi ortaya çıxır.

Başqa bir faktor isə "fast food" yeyilməsidir. Bu, "fast food" məhsulları dediyimiz bəğirsəqlərdən sürətli sovrulan qızartma məhsullarıdır. Bəğirsəqdan sürətli sovrulduğuna görə insulini bədənə çox yükləyir. Bu da artıq çəkiyə səbəb olur. Qazlı içkilərin içilməsi də artıq piylənməyə gətirib çıxarır. Qazlı içkilər mədə şirəsinin artırdığına görə aclıq hissinə səbəb olur. Eyni zamanda sümüklərin eriməsinə, sümük problemlərinə, çoxlu miqdarda şəkər qəbul etməyimizə səbəb olur. Bu qazlı içkilərin həyatımızdan çıxarılması lazımdır. Ondən başqa digər bir faktor isə üçüncü bir şəxsin ailədə uşağın yeməyinə qarışması, məsələn, daha çox nənə faktorı deyək. Çünki misal üçün, deyək, ana, ata ciddi pəhriz elədi. Uşaq yemək yemədi, ona şokolad, və ya digər şəkərli şeylər verilmədi və ya meyvə suyu içilmədi. Amma uşaq çox rahatlıqla nənəsindən bunları istəyə bilər. Halbuki bunlar çox yanlış davranışlardır və gələcəkdə artıq çəkiyə səbəb olur.

Göygöldə hamilə qadının ölüm səbəbi bilindi - rəsmi

"1990-cı il təvəllüdlü şəxs (qadın cinsli) 25.02.2025-ci il tarixində saat 10:30 radələrində Göygöl Rayon Mərkəzi Xəstəxanasına 39 həftəlik hamiləlik, baş gəlişi, döl qışalarının vaxtından əvvəl cırılması, doğuş fəaliyyətinin I dövrü diaqnozu ilə hospitalizasiya olunub".

Bu barədə Musavat.com-a TƏBİB-dən Göygöldə doğuş zamanı ölən ana ilə bağlı bildirilib.

Bildirilib ki, həkim-mama-ginekoloq tərəfindən hamilə müayinə edilib və doğum fəaliyyəti başladığı üçün nəzarətə götürüldü: "Təxminən saat 15:10 radələrində hamilə qadının vəziyyətində pisləşmə qeyd edilib (huşun itməsi, sianoz, qıcolma) həkim-anestezioloq-reanimatoloqun konsultasiyası ilə müvafiq tibbi yardım göstərildikdən sonra təcili qeyseriyyə kəsiyi əməliyyatı üçün qərar qəbul edilib. Əməliyyat masasında hamilənin vəziyyəti anidən kəskin pisləşdiyi üçün təcili reanimasiya tədbirləri icra olunmağa başlanılıb. Aparılmış bütün zəruri tədbirlərə baxmayaraq, hamilədə ölüm faktı baş verib. Ölüm hadisəsi barədə hüquq-mühafizə orqanlarına məlumat verilib və meyit təşrih olunmaq üçün təhvil verilib. Ölümün bilavasitə səbəbi Məhkəmə-Tibbi Ekspertiza və Patoloji Anatomiya Birliyinin qərarına əsasən verilecək".

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Sevinc TELMANQIZI

Iranda Azərbaycan əleyhinə təbliğatın əsas simalarından olan Əli Əkbər Rəfipurun şagirdlərindən biri olan Behbud Kaboli X hesabında Azərbaycanın Tehrandakı səfiri Əli Əlizadənin “Azərbaycan musiqisi valehedicidir. Təbrizdən eşitmək çox xoşdur” paylaşımına qərəzli münasibət bildirib. Bu barədə “Azad İran” Telegram kanalı məlumat yayıb (Axar.az).

Behbud Kaboli Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə dil uzatmaqdan da çəkinməyib: “Cənab səfir, özünü saxta mədəniyyət düzəltməyin. Şimali Azərbaycan böyük İranın geniş ərazisinin bir hissəsi olub və olacaq. Bu musiqi də Təbrizdən səslənən əsl İran musiqisidir. Əgər ruslar Şimali Azərbaycanı ayırmasaydılar, indi siz İran vətəndaşı idiniz. Əlbəttə, gələcəkdə İran vətəndaşı olacaqsınız”.

Bəs bu cür iddiaların indi səsləndirilməsində tarixi və siyasi baxımdan hansı məqsədlər güdülür?

Azad Vətən Partiyasının sədri, tarixçi alim Akif Nağı “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, Azərbaycana qarşı bu cür fikirlərin işlədilməsi İranda aparılan təbliğatın nəticəsidir, həmçinin Azərbaycana qarşı siyasi gedışdir: “Artıq öz əhəmiyyətini itirmiş tezislər səsləndirilir. 10-12 il əvvəl mən də daxil olmaqla bir nümayəndə heyəti Təbrizdə səfərdə olarkən Təbrizdən olan deputatlar və elm adamları ilə görüşümüz olmuşdu. Həmin görüşdə Təbrizdən olan Azərbaycanlı deputatlardan biri dedi ki, narahat olmayın, Arazdan o

tay da bizimdir və biz şimalı da özümüzlə birləşdirəcəyik. Yeni belə bir fikir onlarda siyasi tezis kimi var. Mən həmin deputatın cavabını şübhəsiz ki, verdim və dedim ki, Arazdan o tərəfi heç zaman İranın ərazisi olmayıb. Rusiya imperiyası ilə İran arasında məlum müqavilə imzalananda Azərbaycan əraziləri İranın deyildi, bizim özümüzün müstəqil dövlətlər olan xanlıqlarımız var idi. Dedim ki, həmin ərazilər İranın deyildi ki, oranı Rusiyaya verəsiniz və indi də deyirsiniz ki, vaxtilə bizim olan əraziləri geri alacağıq. Tarixi həqiqətlər mənim bu dediklərimdən ibarətdir. Behbud Kaboli də tarixi bilməyən adamdır. Bölgənin tarixi təxminən 19-cu əsrdə rus və Avropa tarixçiləri tərəfindən siyasi konyuktur üzərində saxtalaşdırılıb. 20-ci əsrdə isə Pəhləvilər hakimiyyətə gələndən sonra ingilislərin köməyi ilə saxta kitablar yazdılar, filmlər çəkildilər və əsrlərdə Azərbaycanın tarixini İran tarixi kimi təqdim elədilər. Reallıq isə ondan ibarətdir ki, 5000 il bundan əvvəl Azərbaycan dövlətçiliyinin bünövrəsi qoyulub və fasiləsiz şəkildə Azərbaycan dövləti mövcud olub”.

Fars sovinistindən Azərbaycana gülünclü ittiham - Bakıdan şillə kimi cavab

“İndi İran adlanan dövlət əslində Azərbaycan dövləti olub”

Akif Nağı qeyd etdi ki, beş min il bundan əvvəldən başlayaraq bu dövlətin başında Azərbaycan-türk sülalələri dayanıblar. Eradan əvvəl 6-cı əsrdə ilk dəfə yerli əyalətlərdən birinin

hakimi olan Əhəmənilər sülaləsi kimi təqdim edilən fars sülaləsinin dövlətin başına keçdiyi iddia edilir. Lakin bu ad da saxtalaşdırılmış tarixdir. Çünki bunu təsdiqləyən heç bir tarixi mənbə

yoxdur: “Həmin əyalət farsların yaşadığı əyalət idi və Azərbaycan dövlətinə tabe idi. Onlar üsyan qaldırıb hakimiyyəti ələ keçirdilər və 200 il həmin farslar hakimiyyətdə oldular. Həmin dövrdə nə Persiya, nə də İran dövləti mövcud deyildi. Tarixdə heç bir mənbədə Əhəməni dövləti ifadəsi yoxdur. 19-cu əsrdən başlayaraq bu termini ortaya atmağa başladılar. Sasanilər də fars idi və bir müddət onlar hakimiyyətdə oldular. 5 min illik tarixin qalan bütün dövrlərində Azərbaycanda Azərbaycan türk sülalələri hakimiyyətdə olublar. Ərazilər Azərbaycan dövlətinə məxsus olub. İndi İran adlanan dövlət 1925-ci ilə qədər özünün Azərbaycan dövləti mahiyyətini saxlayıb. İstər sacilərin, istər rəvayətlərin, istər eldənlərin, istər qaraqoyunluların, istər ağ-

qoyunluların, istər səfəvilərin, istər ofşarların, istər qacarların dövründə bu, Azərbaycan dövləti olub. Həmin o fars dedikləri məhz bizim dövlətin tərkibində yaşayıblar. 1925-ci ildə ingilislərin köməyi ilə qacarların hakimiyyətdən devrildilər və Rza şahı hakimiyyətə gətirdilər. O da özünə yalançı bir Pəhləvi adını götürdü. Özü Pəhləvi sülaləsindən olmasa da, həmin sülalənin adını götürdü və başladı 5 min illik tarixi İran-fars tarixi kimi təqdim etməyə. Halbuki İran dedikləri Azərbaycan dövlətidir. Bu dövlət özünün əvvəlki keyfiyyət halına mütəqayidə qaydacaq, bir daha Azərbaycan dövlətinə çevriləcək. Orada Azərbaycan türkcəsi dövlət dili olacaq. Proseslər o istiqamətə gedir”.

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
“Yeni Müsavat”

Dost ölkə diplomatından Azərbaycana qarşı tənqid, Aİ-nin Ermənistandakı missiyasına qoşuldu və...

Azərbaycan Rumıniyanın enerji ehtiyaclarını ödəyən ölkələrdən biridir; Rumıniya Avropa İttifaqının rəhbərliyi qarşısında yaxşı mövqedə olmağa çalışır

Rumıniyanın İrəvandakı səfiri Kornel İonesku Vayots Dzor rayonunda (Dərələyəz) Avropa İttifaqının (Aİ) Ermənistandakı monitorinq missiyasının patruluna qoşulub. Bu barədə Aİ missiyasının X sosial media hesabında bildirilib.

“Rumıniyanın Ermənistan-dakı səfiri Kornel İoneskunu qəbul etmək şərəf idi. Ona missiyanın cari fəaliyyəti, yerlərdəki vəziyyət barədə məlumat verilib. Səfir Xaçik kəndində patrula qoşulub”, - paylaşımında deyilir.

Həmçinin qeyd edilib ki, Rumıniya Aİ-nin monitorinq missiyasına cəlb olunan müşahidəçilərin sayına görə ikinci ölkədir.

Qeyd edək ki, Avropa İttifaqı (Aİ) Ermənistandakı missiyasının (EUMA) mandatını daha 2 il müddətinə uzadıb. Aİ Şurasının yanvarın 30-da yaydığı məlumata görə, EUMA-nın fəaliyyətinin 2027-ci il fevralın 19-dək uzadılması barədə razılıq əldə olunub. Müşahidə missiyasına bu dövr üçün 44 milyon avrodan çox büdcə ayrılıb. Müqavilə layihəsində müşahidəçilərin tərkibinin və sayının dəyişməz qalacağı (165 xarici və 44 erməni üzv) nəzərdə tutulur.

“EUMA Avropa İttifaqının regionda sülh və sabitliyin dəstəklənməsi səylərinin mühüm tərkib hissəsidir. Missiyanın məqsədi yerdəki vəziyyəti müşahidə etmək və hesabat vermək, münaqişədən təsirlənmiş ərazilərdə insanların təhlükəsizliyinə töhfə vermək, mümkün olduqca Ermənistan və Azərbaycan arasında etimadın yaradılmasına dəstək verməkdir”, - deyə bildirilib.

Aİ Şurası həmçinin missiyanın vəzifələrinin dəyişməz olaraq qaldığını bildirib,

EUMA-nın silahsız mülki missiya olduğunu və belə də qalacağını əlavə edib.

Xatırladaq ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev yanvarın 7-də yerli televiziyalara müsahibəsində Aİ-nin missiyasının müddətinin uzadılmasını şərh etmişdi: “Avropa İttifaqının qondarma müşahidə missiyasının müddətinin uzadılması etimadı möhkəmləndirmədi, əksinə, sarsıtdı. Axı bunun bizimlə razılaşdırılmasını tələb etdikdə, hansısa yüksək ambisiyalardan çıxış etmədik, sadəcə, istəyirdik ki, bu missiyanın özünün yaradılması və onun sərhədimizə göndərilməsi bizimlə, 2022-ci ilin oktyabrında Praqada şəxsən mənimlə razılaşdırılınsın. Əgər həmin vaxt biz bunun iki aylığına və 40 nəfərdən ibarət olacağı barədə razılığa gəldikdə, deməli, bu, belə də olmalı idi. Mən razılığa gəldikdə, hətta sözdə də olsa, həmişə bu razılaşmalara əməl edərəm. Amma belə bir vəziyyətdə Avropada hesab etdilər ki, onlar həmin razılaşmaları pozmaq hüququna malikdirlər. Sonra heç nə bildirmədən, bizimlə heç bir razılıq olmadan onlar nəinki bu missiyanın müddətini uzatdılar, sayını artırdılar, həm də Avropa İttifaqının üzvü olmayan ölkəni dövlət edərək mahiyyətə etimadı qırdılar. Sonra, necə deyərler, bu binoklla rüsvayçı nümayişlər, onlar yarıhərbi geyim və çək-

mələr geyinir və oraya hansısa döyüşçülər kimi gedirlər. Onların oradan necə sürətlə qaçağını göstərmək istəmirəm, əgər kimse təsadüfən Azərbaycan ərazisinə soxularsa, onda sadəcə görəceklər ki, əllər necə qaşınır. Ona görə də biz onlara çatdırdıq ki, binokl şousuna son qoysunlar, artıq necə deyərler, binoklsuz gəzirlər. Hərçənd bu yaxınlarda Avropanın bir ölkəsinin prezidenti Azərbaycanı binoklla izləmək kimi ədəbsiz davranış sərgiləyib. Məgər o, bundan bir həftə əvvəl burada, Bakıda olarkən və mənimlə görüşməyi xahiş edərkən bunları görmürdüyü? Əgər baxmaq istəyirdisə, mən onu Qarabağa göndərdərdim, dağları seyr edərdi. Başa düşürsünüzmü, bu, artıq nümayiş deməkdir. Bu, sadəcə məsələ deyil. Bu, münasibət deməkdir. Binoklla sanki düşməne baxırsan. Əgər siz Azərbaycana belə münasibət bəsləyirsinizsə, onda biz necə münasibət göstərə bilərik? Mən hələ xarici işlər üzrə sabiq ali nümayəndənin destruktiv rolundan danışmıram. Başqa məsələlər də var. Çoxlu məyusluq oldu”.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan uzun müddətdir sərhəddə tənqibə qarşı fəaliyyətləri ilə diqqət çəkən missiyanın bölgədə yerləşdirilməsinə etiraz edir. Aİ qrupu ötən dövrdə müşahidə missiyasından çox casusluq və regional təhlükəsizliyi pozan addımları ilə yadda qalıb. Sərhəddən üçüncü qüvvənin yığılması həm də sülh müqaviləsinin razılaşdırılmamış qalan iki bəndindən biridir.

Rumın diplomatın Dərələyəzə gedışı, şübhəsiz, bölgədə sülhə xidmət etməyən addımdır. Amma avropalıların ayağı şərti sərhəddən çəkilmək də bilmir. Bundan əvvəl Polşa Prezidenti Duda belə Dərələyəzə gəlmişdi.

Milli Məclisin deputatı Aydın Mirzəzadə rumın səfirin bu addımını yolverilməz adlandırdı. Deputat “Yeni Müsavat”a açıqlamasında bunu diplomatiya qaydalarına zidd hal kimi dəyərləndirib: “Bir ölkənin səfirinin digər ölkə ilə sərhəddə gedərək binoklla müşahidə aparması ölkənin adına yaraşmayan hərəkətdir. Eyni zamanda bu çox böyük təəccüb doğurur. Azərbaycanla Rumıniya arasında az qala müttəfiqlik səviyyəsində münasibətlər yüksəkdir. Azərbaycan Rumıniyanın enerji ehtiyaclarını ödəyən ölkələrdən biridir. Bunu ancaq onunla izah etmək olar ki, Rumıniya bu addımı Avropa İttifaqının Ermənistanı istə münasibətini görərək atır və Avropa İttifaqının rəhbərliyi qarşısında Rumıniyanın yaxşı mövqedə olmasına çalışır. Amma hər bir ölkə istənilən situasiyada öz müstəqilliyini, beynəlxalq hüquq normalarını qorumağı bacarmalıdır. Məgər

Rumıniya həqiqətənmi Avropa İttifaqının xüsusi münasibətinə ehtiyac duyur? Ölkə inkişaf edir, problemlərini həll edir, müstəqil daxili və xarici siyasətini qurur. Düşünürəm ki, Rumıniya Xarici İşlər Nazirliyi, eyni zamanda Rumıniyanın Azərbaycandakı səfirliyi Kornel İoneskunun bu hərəkətinə açıqlama verməlidir. Ümumiyyətlə, Avropa Birliyi tarixində ona heç də başucalıqı gətirməyən layihə həyata keçirir. İki ölkə sərhədində müşahidə missiyası qurur, böyük pullar xərcləyir və digər ölkənin ərazisini izləməyə çalışır. Bu, qəbul ediləməzdir. Həmin pulları Azərbaycanda ən azı 10 kəndin bərpa olunmasına yönəltmək olardı, işğal dövründə Ermənistan Silahlı Qüvvələri tərəfindən minlərlə basdırılmış min kvadrat kilometr ərazini təmizləmək olardı. Azərbaycanın Avropa İttifaqına ünvanlandığı çoxsaylı suallar var ki, hələ bunlara cavab ala bilmirik”.

Ötən il noyabrın 27-də Polşa Prezidenti Andrey Duda Azərbaycan-Ermənistan şərti sərhədində yerləşən Avropa İttifaqı (Aİ) missiyasının müşahidə məntəqəsində olmasını şərh edən A.Mirzəzadə qeyd edib ki, Polşa kimi nüfuzlu dövlətin rəhbərinin bu addımı anlaşılmalıdır: “Ayrı-ayrı Avropa dövlətləri Avropa İttifaqı ilə münasibətlərini korlamamaq üçün xoşagəlməz addımlar atırlar. Səfirin vəzifəsi iki ölkə arasında münasibətləri möhkəmləndirmək, dostluq yaratmaqdır, üçüncü ölkəyə qarşı xoşagəlməz addım atmaq deyil. Hər bir halda rəsmi Bakı bundan xəbərdardır və çox güman ki, müəyyən diplomatik kanallar vasitəsilə məsələyə aydınlıq gətirilib. Qalan məsələlər Xarici İşlər Nazirliyinin səlahiyyətindədir”.

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
“Yeni Müsavat”

Prezident yanında Əfv Məsələləri Komissiyasının növbəti iclasının vaxtı məlum olub. Bu barədə komissiyanın üzvü, “Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun rəhbəri Əliməmməd Nuriyev məlumat verib. O bildirib ki, iclasın bu gün - fevralın 27-də keçirilməsi planlaşdırılır.

Novruz bayramı ərəfəsi əfv gözləntisi artıbmı? Tanınmışlardan kimlərin adları siyahıya düşə bilər?

“Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun rəhbəri, Əfv Məsələləri Komissiyasının üzvü Əliməmməd Nuriyev deyir ki, ötən iclasda 100-dən artıq müraciətə baxılıb və müvafiq rəylər hazırlanıb.

“Sabah da iclasımız davam edəcək. Güman edirəm ki, iclaslarımız hələ davam edəcək. Yəqin ki, Novruz bayramında yox, daha sonrakı müddətlərdə əfv sərəncamını görmək ehtimalımız daha yüksəkdir. Komissiyaya 100-lərlə müraciət daxil olub. Biz bu müraciətləri obyektiv olaraq hərtərəfli araşdırırıq.

Konkret olaraq kimlərin əfv üçün müraciət etdiyini açıqlaya bilmərəm. Bu, konfidensial və şəxsi məlumatlardır. Son qərarı Əfv Komissiyası deyil, cənab Prezident qəbul edir. Bu il “Konstitusiya və Suverenlik ili” elan edilib. Çox güman ki, bu münasibətlə əfv sərəncamının olmasının böyük əhəmiyyəti var.

Bütün kateqoriyadan olan məhbuslar əfv üçün müraciət edib. Şəxsiyyət və mülkiyyət əleyhinə cinayət etmiş şəxslər, dövlət idarəçiliyi əleyhinə cinayət törətmiş şəxslər, narkotik istifadəçiləri, nəqliyyat cinayətləri ilə bağlı həbs edilənlər, bir sözlə, Cinayət Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş bütün kateqoriyadan cinayətlər üzrə müraciətlər hər

zaman olub və yenə də var. Onlar arasında hərbcilər, vətəndaşlığı olmayan şəxslər və ecnəbilər də var. Müraciət edənlər içində qadın məhbusların və yetkinlik yaşına çatmayan şəxslərin sayı az deyil. Hər bir məhkum əfv üçün müraciət edə bilər. Lakin əfvdə əsas odur ki, şəxs etdiyi cinayətin ağırlıq dərəcəsi asılı olaraq müəyyən müddətdən sonra müraciət edə bilər. Xüsusilə ağır cinayət törətmiş şəxslər cəzasının yarısını çəkdikdən sonra əfv üçün müraciət edə bilər. Az ağır cinayət törətmiş şəxslər cəzasının üçdə birini çəkdikdən sonra əfv oluna bilərlər. Böyük ictimai təhlükə olmayan cinayət törətmiş şəxslər isə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmündən dərhal sonra müraciət edə bilərlər. Ömürlük azadlıqdan məhrum edilmiş şəxslər isə cəzasının 10 ilini çəkdikdən sonra müraciət hüquqları yaranır.

Hətta vətənə xəyanətə görə həbs olunanlar da əfv üçün müraciət edə bilərlər. Burada hər hansı məhdudiyyət yoxdur. Lakin müraciət hüququnun olması şəxsin əfv olunacağı anlamına gəlmir. Bu, Cənab Prezidentin verəcəyi qərardan asılıdır”.

Hüquq müdafiəçisi Novella Cəfəroğlu bildirir ki, həmkarları ilə birgə siyahı hazırlayıb və onu Əfv Komissiyasına təqdim edib: “Orada jurnalistlərin, bloggerlərin adı var. Biz bundan öncə çox adamla, daxili işlər

Bayramda əfv gözləntisi - Novruzadək komissiyanın iclasları...

Əliməmməd Nuriyev

Novella Cəfəroğlu

Əfv müraciəti edənlər arasında hərbcilər və yetkinlik yaşına çatmayanlar da var

naziri Vilayət Eyvazovla, ombudsmanla görüşüb demişik ki, istəyerdik ki, bu şəxslər əfv olunsun. Bizim siyahıda həbs olunan bütün tanınmış şəxslərin adı var. Onlardan biri də Əvəz Zeynallıdır. Siyahımız genişdir”.

Qeyd edək ki, Azərbaycan Prezidenti konstitusiya ilə ona verilmiş hüquqlara görə, müxtəlif məhbusların azad olunması barədə əfv sərəncamı imzalayır. O bunu adətən bayram ərəfələrində edir. Əfv kimlərə şamil olunması barədə tövsiyəni Prezident yanında Əfv Komissiyası verir.

Geniş məhbus sayını əhatə edən sərəncamlar adətən Novruz və ya 28 May Müstəqillik günü kimi önəmli bayramlar ərəfəsində verilir.

Məhkum olunmuş şəxsin şəxsi məlumatları ərəzədə yazılmalıdır. Onun barəsində hökm çıxarmış məhkəmənin adı, hökmün çıxarıldığı tarix, hökmün nəticəvi hissəsinin qısa məzmunu və digər məhkəmə instansiyalarının nəticəsi, aldığı cəza növü, həddi, cəzanın çəkilməmiş müddəti və cəza çəkdiyi yer ərəzədə göstərilir.

O cümlədən məhkumun səhhəti və ailə vəziyyəti, habelə iş üçün əhəmiyyətli olan hallara dair digər zəruri məlumatlar da müraciətdə öz əksini tapmalıdır.

Ərizədə məhkumun törətdiyi əməldən peşimanlıq çekməsinə, vurulmuş maddi zərərin ödənilməsi və əfvətinin mümkünliyünü göstərən digər halları göstərməsi arzu olunur.

Əfv haqqında ərizə Bakı şəhərində yerləşən Prezident Administrasiyasına (PA) göndərilir.

Ərizələr burada qeydiyyatdan keçir və əgər ərizə üçün tələblərə riayət olunmayıbsa, 10 gün müddətində ərizəçinin müraciətini baxılmamış saxlayır və həmin şəxsə bu barədə yazılı məlumatlar verir. Şəxs yenidən müraciət edə bilər.

Əgər göndərilən müraciət Əfv Məsələləri Komissiyasının səlahiyyətlərinə aid olmasa, ərizə müvafiq dövlət orqanlarına aidiyyəti üzrə baxılmaq üçün göndərilir.

Ərizədə bütün tələblər qorunubsa, baxılması üçün hazırlanır. Bunun üçün əfv məsələləri sektoru aidiyyətli qurumlarla zəruri məlumatların toplanması üçün sorğular göndərir.

■ Sahənə RƏHİMLİ, Yeni Müsavat

Dünya Ukraynanı yarım trilyon dollara bərpa edəcək, bəs Qarabağ?

Fikrət Yusifov: “Ukraynada hələ müharibə başa çatmayıb, ancaq...”

Niyaməddin Orduxanlı: “Bu qərarı qəbul edən Amerikadan nə gözləyə bilərik ki?”

Ukraynada müharibənin başa çatmasından sonra hərbi əməliyyatlardan zərərçəkən bölgələrin bərpasına çəkilən xərclərin 524 milyard dolları aşacağı gözlənilir. Belə məlumatlar Dünya Bankının, BMT-nin, Avropa Komissiyasının və Ukrayna hökumətinin 31 dekabr 2024-cü il tarixində dərc edilmiş yenilənmiş qiymətləndirməsində yer alıb.

Məlum olduğu kimi, bir vaxtlar Qarabağ münaqişəsinin başa çatmasından sonra bölgədəki dağılmış rayonların bərpası üçün də adıçəkilən qurumların maliyyə vəsaiti ayrılacağı barədə fikirlər, açıqlamalar vardı. Ancaq 4 il 4 ay öncə başa çatan münaqişədən sonra nə BMT, nə Dünya Bankı, nə də Avropa Komissiyası bu vədlərini yerinə yetirmədi. Neticədə Azərbaycan

ermənilər tərəfindən xarabavaxtlı Qarabağ münaqişəsinin başa çatmasından sonra bölgədəki dağılmış rayonların bərpası üçün də adıçəkilən qurumların maliyyə vəsaiti ayrılacağı barədə fikirlər, açıqlamalar vardı. Ancaq 4 il 4 ay öncə başa çatan münaqişədən sonra nə BMT, nə Dünya Bankı, nə də Avropa Komissiyası bu vədlərini yerinə yetirmədi. Neticədə Azərbaycan

Hazırda vəziyyət necədir? Bu işdən ötrü adları çəkilən və çəkilməyən üst qurum təşkilatlara müraciət edilibmi? Xarici donorlar heç olmasa bərpa üçün tələb olunan vəsaitin bir hissəsini qarşılamaqla Azərbaycana yardım əli uzatmaq fikrindədirlərmi?

Sabiq maliyyə naziri, siyasi və iqtisadi məsələlər üzrə şərhçi Fikrət Yusifov mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”-a bildirdi ki, bu məsələdə Qərbin eybəcər ikili standartları ortadadır: “Baxın, Ukraynada hələ müharibə başa çatmayıb, ancaq Qərb artıq bu ölkədə müharibənin nəticələrini aradan qaldırmaq üçün haradan hansı yardımların edilə biləcəyini düşünür. Bizim Azərbaycan olaraq buna etirazımız yoxdur. Qoy olsun, Ukrayna bizim dostumuzdur və bu müharibədə biz onun hər hansı bir formada məğlubiyyətini istəmirik. Amma nədən Qərb Azərbaycanın er-

məni işğalçıları tərəfindən vıran qoyulmuş yaşayış məntəqələrinin, kommunikasiyalarının və digər obyektlərinin bərpası barədə heç düşünmək belə istəmir? Bu, Qərb dediyimiz, başa bəla olan bir haqsızın Azərbaycana münasibətidir. Bu münasibətlə hələ bunlar bizimlə əməkdaşlıq etməyi düşünür və bizdən Qərb “dəyərlərini” önəm verməyi tələb edirlər. Bizdən tələb olunan demokratiya, insan haqları və söz azadlığı kimi “dəyərlərini” isə elə bizim gözlərimiz qarşısında dünyanın başqa ölkələrində məmnuniyyətlə özlərinin iqtisadi və biznes maraqlarına satırlar.

Azərbaycan hökuməti erməni işğalı nəticəsində vurulmuş ziyanın beynəlxalq məhkəmələr vasitəsilə ödənilməsinə nail olmalıdır. Bildiyim qədər bu istiqamətdə hökumət az iş görməyib. Məhkəmə qərarlarının obyektiv olacağı təqdirdə, Ermənistanın Azərbaycana ödəyəcəyi təminatın məbləği yüz milyardlarla ABŞ dolları səviyyəsində ola biləcək. Bu qədər böyük məbləğdə olan pulu ödəmək Ermənistanın imkanları xaricindədir. Ona görə bu təminatın torpaqla əvəzləşdirilməsi kimi bir variant daha real görünür. Nəzərə alsaq ki, dünyada belə təcrübələr olub və Ermənistan da bir dövlət olaraq qanunsuz şəkildə bizim ata-baba torpaqlarımızda qondarma dövlət kimi ruslar tərəfindən yaradılıb, o halda təminatın torpaqlarımızı geri qaytarmaq qaydasında ödənilməsi variantı daha şanslı görünür”.

Ədalət, Hüquq və Demokratiya Partiyası sədrinin müavini, politoloq Niyaməddin Orduxanlı maraqlı mətləblərə toxundu: “Azərbaycanda Qarabağın bərpasına nə BMT, nə Dünya Bankı, nə də digər beynəlxalq qurumlar dəstək vermir və bundan sonra da verməyəcək. Bunun birbaşa səbəbi Azərbaycana olan münasibətdir. Azərbaycan 32 il erməni vandalizminin qurbanı olub. Milyardlarla dollar həc-

mində Azərbaycana ziyan vurulub. Qarabağ daxil olmaqla, 12 rayonumuz işğal olunub, min kv km ərazimiz minalanıb, on minlərlə ev yerlə-yeksan edilib, 1 milyon insanın evi əlindən alınıb və ya dağıdılıb. Biz də Ukrayna kimi təcavüzə məruz qalan ölkəyik. Necə ola bilər ki, təcavüzə məruz qalan Ukraynanın bərpasına yarım trilyon dollar ayırmaq istəyirlər, ancaq Azərbaycana 100 milyon dollar ayırmırlar? Bax, bu, həmin dövlətlərin və qurumların simasızlığını göstərən sübutdur. Erməni sevgisini və xristian həmrəyliyi gizlədə bilmirlər. Xarici donorların Azərbaycana bir manat ayırmamasına inanmaq sadələşdirmədir. Çünki qrant ayıran dövlətlər bunu istəmir. İmkanları olsa, bu gün beynəlxalq hüquqa əhəmiyyət vermədən Azərbaycana qarşı istənilən addımı atırlar. 4 il ərzində bunlar nəinki dəstək oldular, heç Ermənistanı məcbur edib, minalanmış ərazilərin xəritəsini alıb Azərbaycana vermədilər. Yəni za salım ki, məhz Amerika 1992-ci ildə təcavüzə məruz qalan Azərbaycana 907-ci düzəlişi qəbul etməklə yardımçı dayandırdı. Azərbaycana təcavüz edən Ermənistan isə hər cür dəstək verdilər. Bu qərarı qəbul edən Amerikadan nə gözləyə bilərik ki?”

■ Cavanşir ABBASLI, “Yeni Müsavat”

Zulfuqar Yusifov

Həkim çatışmazlığına qarşı yeni tədbirlər - Bakıdan kənarda nə dəyişəcək?

Azərbaycanın bölgələrində həkim çatışmazlığı ilə bağlı vahid strategiya hazırlanır.

Bunu səhiyyə naziri Teymur Musayev jurnalistlərə açıqlamasında deyib. Onun sözlərinə görə, hazırda Səhiyyə Nazirliyi, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi və TƏBİB bu məsələ ilə bağlı birgə iş aparır.

Bəs bölgələrdə daha çox hansı sahə üzrə həkimlər çatışmır? Ümumiyyətlə, həkim çatışmazlığının əsas səbəbləri nədir və necə həll edilə bilər?

Mövzu ilə bağlı **Bakı Ağrı Klinikasının baş həkimi, invaziv ağrı mütəxəssisi Zulfuqar Yusifov** "Yeni Müsavat"a açıqlama verib: "Bəli, həkim çatışmazlığı məsələsi bölgələrdə olduqca aktualdır və son illər bu problem gündəlikdə qalmaqdadır. Burada əsas məsələlərdən biri də yeni texnologiyaların tibbə tətbiqinin sürətlənməsidir. Bu sürətlənmə ilə yanaşı, bəzi region həkimləri yeni inkişaflardan geri qalır. Həmçinin yeni tibbi ixtisasları bitirən və ya xaricdə təhsil alıb ölkəyə geri qayıdan həkimlərimiz daha çox böyük şəhərlərdə və yaxşı təchiz olunmuş klinikalarda işləməyə meyilli olurlar. Bu da təbii olaraq, əsas həkim kontingentinin daha çox Bakıda və Bakı ətrafında cəmlənməsinə səbəb olur. Lakin bununla yanaşı, regionlarda da kadr çatışmazlığı məsələsinin həlli vacibdir.

Hansı ixtisas üzrə həkimlər çatışmır? Bu suala cavab olaraq deyə bilərəm ki, bütün tibbi sahələrdə, xüsusən də innovativ istiqamətlərdə və cərrahiyyə sahələrində kadr çatışmazlığı var. Xüsusilə ortopediya və kardiocərrahiyyə kimi sahələrdə regionlarda həkimlərin sayının artırılması vacibdir. Lakin qeyd etdiyim kimi, bütün sahələrdəki həkim ixtisaslarının regionlarda olması önəmlidir.

Bir sıra regionlarda artıq müxtəlif tibb mərkəzlərinin fəaliyyətə başlaması ilə yeniliklər yaranıb. Lakin burada həkimlərə stimullaşdırıcı dəstək göstərmək üçün müəyyən tendensiyaların ortaya çıxması zəruridir. Stimullaşdırıcı tədbirlər dedikdə, regionlarda çalışan həkimlərin iqtisadi və sosial baxımdan dəstəklənməsi nəzərdə tutulur. Məsələn, müəyyən bir müddət çalışdıqdan sonra onlara pensiya yaşlarının fərqli olması və pensiyalarının artırılması təklifləri stimullaşdırıcı ola bilər. Bu da həkimlərin könlü olaraq regionlarda işləməsinə səbəb ola bilər.

İkinci məsələ isə məcburi xidmətlərdir. Bir sıra ölkələrdə, o cümlədən Türkiyədə, rezidentura təhsilini bitirən həkimlərin sənədlərinin təsdiq edilməsi üçün müəyyən bir müddət, bəzən bir il, bəzən isə 2-3 il müddətində regionlarda işləməsi tələb olunur. Bu zaman ərzində kadr çatışmazlığı ödənilir, eyni zamanda bir çox həkim regionlara alışı və gələcəkdə bir hissəsi orada qalır. Nəticədə, bu yanaşma ilə regionlardakı kadr çatışmazlığı məsələsi həll olunur.

Üçüncü istiqamət tibbin regionlara daha da yaxınlaşmasıdır. Xüsusilə tibbi konfranslar və kursların, maarifləndirmə tədbirlərinin davamlı şəkildə regionlarda keçirilməsi həkimlərin bu tədbirlərdən faydalanmasına imkan verir. Bu da həmin həkimlərin bilik və təcrübəsini artırır. Eyni zamanda şəhərdən həkim qruplarının mütəmadi olaraq regionlara səfər etməsi, oradakı həkimlərlə birgə pasiyent qəbul etməsi və əməliyyatlar aparması tibbi xidmətin səviyyəsinin ümumilikdə artmasına və bütövlükdə ölkə daxilində yaxşılaşmasına gətirib çıxarır.

Qeyd etdiyim kimi, son zamanlar kifayət qədər uğurlar əldə olunub, amma bəzi regionlar, xüsusən ucqar bölgələrdə hələ də çatışmazlıqlar mövcuddur. Kəndlərdə tibbi xidmətin səviyyəsində xeyli çatışmazlıqlar qalmaqdadır. Lakin ümid edirik ki, yeni hazırlanan proqram çərçivəsində bu məsələlər müəyyən müddət ərzində həll olunacaq".

 Xalida GƏRAY,
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanda boşanma ilə bağlı son statistika cəmiyyətdə geniş müzakirələrə səbəb olub. Rəqəmlər nikah institutu ətrafında yaranan problemlərin düşündüyümüzdən daha ciddi olduğunu göstərir. Rəsmi statistika-ya görə, 5 ilə qədər evli olub boşananların sayı 5814, 5-9 il evli olanlar arasında boşanma sayı 5805, 10-19 il evli olub boşanan cütlüklərin sayı isə 7735-dir. Göründüyü kimi, boşanma yalnız gənc ailələrin problemi deyil - uzun illər birgə yaşayan cütlüklər arasında da ayrılıqların artması narahat edici tendensiyaadır.

Mövzu ilə bağlı Qaynarıfo-ya danışan sosioloq Asif Bayramov bu vəziyyəti ailə institutunun zəifləməsi ilə izah edir. O bildirir ki, ailə dəyərlərinin aşınması və nikahın davamlılığına olan inamın azalması cəmiyyətdə getdikcə dərinləşən sosial problemdir. "Bütün bunlar Qərbin strateji beyin mərkəzlərinin Azərbaycan cəmiyyətinə ötürdüyü davranış modelləridir. Bunun nəticəsində ailə institutu çat verib, aşınıb, dağılıb və artıq məhv olmaq üzrədir", - deyə sosioloq vurğulayıb.

Onun sözlərinə görə, ailə dağılırsa, bunun əsas səbəbi ər-arvad və ailənin digər üzvlərinin artıq bu institutu qorumağa maraq göstərməməsidir. "Əgər ailənin əsas dayaqları olan ər və arvad münasibətlərini qorumaq üçün say göstərmirsə, bu, cəmiyyətdə nikaha olan inamın sarsıldığını göstərir," - deyə Bayramov qeyd edib.

Bəs bütün məsuliyyəti xarici təsirlərin üzərinə atmaq nə dərəcədə doğrudur? Səbəblər yalnız bundan ibarətdirmi?

Bir çox mütəxəssislər hesab edir ki, boşanmaların artmasında həm global, həm də lokal faktorlar mühüm rol oynayır. Ailə institutu global səviyyədə dəyişikliklərə uğrayır və bu, təkcə Azərbaycana məxsus deyil. Sosial şəbəkələrin təsiri, fərdi azadlıqların ön plana çıxması, qadınların iqtisadi müstəqilliyə sahib olması kimi amillər ailə münasibətlərinə yeni çalarlar gətirir.

Lakin daxili amillər də gözərdi edilə bilməz. Azərbaycanda boşanmaların artmasına təsir edən əsas səbəb kimi isə aşağıdakılar qeyd olunur:

İqtisadi çətinliklər: Mədəni problemlər ailədaxili mübahisələri artırır. Bir çox hallarda ailənin əsas təminatçısı olan kişilər işsizliklə üzləşir və bu da ailədaxili gərginliklərə səbəb olur.

Kommunikasiya problemi: Cütlüklər arasında düzgün ünsiyyətin olmaması problemləri daha da dərinləşdirir. Nəticədə anlaşmazlıqlar böyüyərək ayrılığa aparır.

Mentalitetdə dəyişiklik: Əvvəllər boşanma tabuya çevrilse də, bu gün ailə daxilində xoşbəxtlik tapmayan insanlar ayrılığı bir çıxış yolu kimi qəbul edirlər.

Zorakılıq və xəyanət: Ailə daxilində psixoloji və fiziki zorakılıq halları, eləcə də xəyanət faktları boşanmalara səbəb olan əsas amillərdəndir.

Ölkədə boşanma ilə bağlı təhlükəli rəqəm - global trend, yoxsa...

Üzeyir Şəfiyev: "Boşanmaların artımı cəmiyyətin düşüncə tərzindəki dəyişikliklə bağlıdır"

Sosioloq Üzeyir Şəfiyev "Yeni Müsavat"a açıqlamasında boşanmaların artmasının səbəblərindən danışdı: "Əsas məsələ odur ki, boşanmaların statistikasında artım, eləcə də boşanmaq üçün müraciət edənlərin yaş qruplarında baş verən dəyişikliklər bütövlükdə cəmiyyətin düşüncəsindəki transformasiya ilə bağlıdır. Bildiyimiz kimi, biz ənənəvi və kişi mərkəzli cəmiyyət olmuşuq. Belə cəmiyyətlərdə boşanmalara həmişə mənfi yanaşılıb və ictimai qınaq olduqca güclü olub. Ailə institutu üzərində cəmiyyətin nəzarəti var idi və boşanmalar bir ailə dramı, ailə faciəsi kimi qəbul edilirdi - istər sovet dövründə, istərsə də ondan əvvəl.

Ailə institutu daha çox kollektiv təsəvvürlər və ictimai qınaq əsasında tənzimlənirdi. İnsanlar boşanmağa cəsarət etmirdilər, çünki cəmiyyətin mənfi reaksiyası, qınağı ilə üzləşirdilər. Boşanmış kişi və qadınlara pis baxılır, adlar qoyulurdu. Bu cür sosial stiqləmədən qorxaraq insanlar, hətta ailə böhranı yaşasalar da, boşanmağa meyl etmirdilər, səbr və dözümlü nümayiş etdirirdilər. Bəzən boşanmaqdan çəkinən cütlüklər faktiki olaraq birlikdə yaşasalar da, ailə münasibətləri çoxdan bitmiş olurdu.

Bu vəziyyət Azərbaycanın müstəqillik qazandığı dövrə qədər davam etdi. Müstəqillikdən sonra təkcə fiziki sərhədlər deyil, mənəvi sərhədlər də aradan qalxdı. Azərbaycan dünyaya açıldı və müxtəlif mədəniyyətlərin, serialların, filmlərin təsiri altına düşdü. İnsanlar Qərbdə və Avropada boşanmalara ailə faciəsi kimi deyil, daha adi bir proses kimi yanaşıldığını gördülər. Bu da düşüncə tərzində ciddi dəyişikliklərə yol açdı.

Digər tərəfdən, Qərbdəki bəzi güc mərkəzləri ənənəvi cəmiyyətlərin əsas dayağı olan ailə institutunu sarsıtmaq üçün müxtəlif üsullara əl atırlar. Onlar saytlardan, televiziya proqramlarından, serial və filmlərdən istifadə edərək ailədaxili problemləri ictimailəşdirir, ailə münasibətlərini açıq-aşkar müzakirə obyektinə çevirirlər. Televiziya kanallarında ailə axili münasibətlərin efirə daşınması bir tendensiyaaya çevrilib. Lakin bu cür verilişlər problemləri həll etmək əvəzinə, daha da alovlandırır və münasibətlərin yayılmasına səbəb olur.

Bəli, Qərb güc mərkəzləri Azərbaycan kimi ənənəvi cəmiyyətlərin ailə institutlarını zəiflətmək üçün bu cür üsullara əl atır".

Sosioloq hesab edir ki, aqressiv feminizm və gender bərabərliyi adı altında qadın və kişi arasında süni qarşıdurma yaradılır: "Məqsəd isə ailə institutunu sarsıtmaqdır. Təəssüf ki, bu proses

artıq müəyyən nəticələrini verməyə başlayıb və boşanmaların statistikasında özünü göstərir.

Bu gün boşanmalarda təkcə gənclər deyil, orta yaşlı insanlar da üstünlük təşkil edir. Düşüncə tərzindəki transformasiya onların da rahat şəkildə boşanma qərarı verməsinə səbəb olur. Tanınmış şəxslərin efirlərdə boşanma mövzusunda açıq şəkildə müzakirə etməsi, boşanmış insanların dəbdəbəli həyatlarını nümayiş etdirməsi, üstəlik, boşanma və subaylıq partiləri trendə çevirmək cəhdləri də bu prosesə təkan verir.

Əgər biz cəmiyyətimizin genofondunu qorumaq istəyiriksə, ailə institutunu gücləndirməliyik. Bu məqsədlə Azərbaycanda müvafiq qurumlar çərçivəsində və ya ayrıca olaraq münasibətləri qeydiyyata aparılmalı, sosial işçilər və psixoloqlar tərəfindən müdaxilə proqramları hazırlanmalıdır. Məqsəd - problem dərinləşmədən, boşanma həddinə çatmadan ailədaxili münasibətləri tənzimləməkdir.

Boşanma səbəblərinə baxdıqda görürük ki, çox vaxt səthi və xirda problemlər üzündən ailələr dağılıb. Halbuki sosial işçilər və psixoloqlar bu problemlərin qarşısını asanlıqla ala bilərlər. Keçmişdə bu rol cəmiyyətin ağsaqqal və ağbirçəklərinə məxsus idi, amma indi cəmiyyət artıq öz-özünü tənzimləmək gücünü itirib. Buna görə də peşəkar müdaxilə qaçılmazdır.

Bu baxımdan, ölkə başçımızın Mediasiya Şurasının yaradılması ilə bağlı atdığı addım təqdirləyiqdir. Hesab edirəm ki, Mediasiya Şurasının səlahiyyətləri artırılmalıdır ki, boşanmaların qarşısını almaq üçün əlavə mexanizmlər tətbiq edə bilsinlər".

 Xalida GƏRAY,
"Yeni Müsavat"

Konqo Demokratik Respublikasının şimal-qərbində 50-dən çox insan naməlum xəstəlikdən ölüb. Bu barədə "RIA Novosti" məlumat yayıb.

Florida ştatında alimlər Pepper adlı ev pişiyinin gətirdiyi ölü siçan vasitəsilə yeni bir virus kəşf ediblər. Bu virus Gainesville gemirici "jeilong" virusu 1 (GRJV1) adlandırılıb

moradik qızdırmaların yayılması halları var. Elə Ebola, Denge və digər hemoradik qızdırmalardır. Bununla yanaşı, istənilən yeni virusun ortaya çıxma ehtimalı da var.

xəstəliklərin beynəlxalq səviyyəyə yayılma riski mövcud ola bilər. Bu tip infeksiyaların nə dərəcədə Azərbaycana gələ biləcəyini proqnozlaşdırmaq çətindir, lakin Ümum-

Gədəbəydə çörəkbişirmə sexində 3 nəfər dəm qazından zəhərlənib

Gədəbəydə çörəkbişirmə sexində 3 nəfər dəm qazından zəhərlənib. "Report"-un Qərb bürosunun məlumatına görə, Gədəbəy şəhər ərazisində yerləşən çörəkbişirmə sexində çalışan 1976-cı il təvəllüdü X.Həsənova, 1971-ci il təvəllüdü P.Sadiqova və 1986-cı il təvəllüdü S.Hüseynova dəm qazından zəhərləniblər.

Zərərçəkənlər xəstəxanaya çatdırılıb, vəziyyətləri kafi qiymətləndirilir.

Faktla bağlı araşdırma aparılır.

Bakıdakı "İdeal" şadlıq evinin fəaliyyəti dayandırılıb

Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidməti yanğın təhlükəli şadlıq evinin fəaliyyətini dayandırılıb. APA nazirliyə istinadən xəbər verir ki, Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidməti tərəfindən Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Abbas Mirzə Şərifzadə küçəsi, 196 ünvanında yerləşən "İdeal" şadlıq evində keçirilən yoxlama zamanı yanğın təhlükəsizliyi sahəsində çoxsaylı nöqsanların mövcud olduğu, həmin nöqsanların insan həyatı və ya sağlamlığına, ətraf mühitə və dövlətin əmlak maraqlarına birbaşa təhlükə yaratdığı müəyyən edilib.

Qeyd olunub ki, obyektə yanğınxəbərvərici siqnalizasiya qurğusu tam quraşdırılmayıb və mövcud qurğulara xüsusi lisenziyası olan təşkilatlar tərəfindən xidmət göstərilməyib; elektrik təsərrüfatı "Elektrik Qurğularının Quraşdırılması Qaydası"-nın tələblərinə uyğun quraşdırılmayıb, o cümlədən elektrik təsərrüfatına profilaktik baxış keçirilərək kabel və naqillərin izolyasiyasının gərginliyə qarşı müqaviməti ölçülməyib; obyektə standartda uyğun olmayan elektrik qızdırıcı cihazlardan istifadə olunur; obyektə yanar materiallardan olan bəzək əşyaları mövcuddur; obyektə oduşduran balonlarla tam təmin edilməyib; taxta konstruksiyalara odadavamlı mehul hopdurulmayıb; təxliyə planı mövcud deyil; pilləkən qəfəsində anbar otağı quraşdırılıb; obyektin pəncərələrinə metal barmaqlıqlar quraşdırılıb; obyektin fəaliyyəti Dövlət Yanğın Nəzarəti Xidməti ilə razılaşdırılmayıb.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, yanğın təhlükəsizliyi norma və qaydalarının tələblərinin kobud pozulması faktları aşkar edilmiş "İdeal" şadlıq evinin fəaliyyətinin dayandırılması barədə qərar qəbul olunub.

Naməlum qızdırma yayılır - Ebola deyil, ondan da pisdir...

Adil Qeybullayev

"Basankusu şəhərində mənşəyi məlum olmayan qızdırma yayılır. Artıq 943 nəfər bu xəstəliyə yoluxub. Onlardan 52-si dünyasını dəyişib", - məlumatda bildirilir.

Naməlum xəstəliyin ilk halları fevralın 9-da qeydə alınıb. Infeksiyaya yoluxmuş şəxslər qızdırma, titrəmə, baş ağrısı, oynaq ağrıları və digər simptomlar yaşayırlar. Maraqlıdır ki, Ebola qızdırmalarının mümkün yayılma ehtimalı istisna edilib. Bu nə infeksiya xəstəlikdir belə? Azərbaycana gələ bilirmi?

Ümumiyyətlə, son dövrlər fərqli ölkələrdə müxtəlif naməlum xəstəliklər, viruslar yayılmaqdadır.

Xüsusilə 2024 və 2025-ci ilin əvvəlindən bu yana müxtəlif ölkələrdə yeni və naməlum virusların yayılması müşahidə olunur. Bu virusların mənşəyi və yayılma səbəbləri ilə bağlı müxtəlif nəzəriyyələr mövcuddur, lakin əksər hallarda onların təbii mutasiyalar nəticəsində ortaya çıxdığı qəbul edilir. Yada salmaq ki, 2024-cü ilin sonlarında Çində insan metapnevmonovirusu (HMPV) adlı yeni bir virusun yayılması qeydə alındı. Bu virus əsasən uşaqlar və immun sistemi zəif olan şəxslər arasında tənəffüs yolu infeksiyalarına səbəb olur. Çin Xəstəliklərə Nəzarət və Profilaktika Mərkəzinin məlumatına görə, 2024-cü ilin dekabr ayında HMPV infeksiyalarında əhəmiyyətli artım müşahidə edilib. Xarici İşlər Nazirliyinin sözcüsü Guo Jiakun bildirib ki, Çində metapnevmonovirusu (HMPV) artmasına böyük diqqət yetirilib.

Bundan əlavə, 2024-cü ilin noyabr ayında ABŞ-in

və əvvəllər yalnız Avropa, Cənubi Amerika, Asiya və Afrikada tanınan ceylonq virusunun yeni alt növüdür. Alimlər bu kəşfin naməlum virusların gündəlik həyatda da mövcud ola biləcəyini göstərdiyini vurğulayırlar.

Süni intellekt texnologiyalarının inkişafı ilə də yeni virusların aşkarlanması mümkün

Məlumdur ki, bu yoluxma halları yarasa ətindən qidalanan insanlarda qeydə alınıb. Son dövrlərdə bir neçə virusun heyvanlardan insanlara transfer edilməsi müşahidə edilib. Məsələn, keçən əsrin 60-cı illərində insana keçən koronavirus infeksiyasıdır, eləcə də AIDS-in (QİÇS) heyvandan insana keçib. Ha-

dünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) və digər beynəlxalq səhiyyə qurumları, bu kimi epidemiyaların qarşısını almaq üçün ciddi nəzarət və tədbirlər görürlər. Xəstəliyin yayılması-nın qarşısını almaq üçün evlərdən xəbərdarlıq, karantin tədbirləri, nəzarət mexanizmləri və vaksinlər tətbiq oluna bilər".

Onu da nəzərə çatdırmaq ki, naməlum virusların süni yaradılması ilə bağlı müxtəlif nəzəriyyələr mövcuddur. Bəziləri iddia edir ki, yeni viruslar laboratoriyalarda süni şəkildə yaradılır və məqsədli şəkildə yayılır. Bəzi mütəxəssislər isə bunun əsasən təbii mutasiya və zoonoz (heyvandan insana keçən) proseslər nəticəsində baş verdiyini bildirir.

Elm adamları virusların da im dəyişdiyini və mutasiyaya uğrayaraq yeni variantlar yaratdığını bildirir. Məsələn, COVİD-19 pandemiyası zamanı virusun müxtəlif ştammlarının yaranması bunun təbii proses olduğunu göstərir. Eyni zamanda ÜST və digər beynəlxalq qurumlar virusların süni yaradıldığına dair elmi sübutların olmadığını vurğulayırlar. Ancaq biotexnologiyaların inkişafı fonunda laboratoriya sızmaları və ya bioloji tədqiqatların təsadüfi nəticələri ilə bağlı müzakirələr davam edir. Məsələn, 2019-cu ildə COVİD-19-un mənşəyi ilə bağlı laboratoriya sızması nəzəriyyəsi də araşdırıldı, lakin hələ də qəti sübutlar yoxdur. Qısacası, bəzi nəzəriyyələr virusların süni yaradıldığına işarə etsə də, hazırda dominant elmi yanaşma onların əsasən təbii mutasiya və heyvanlardan insanlara keçmə yolu ilə yayıldığını dəstəkləyir.

Infeksiyonist Aytən Ziyadova da mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a deyib ki, bu, bir infeksiya xəstəlikdir və simptomları qızdırma, titrəmə, baş ağrısı, oynaq ağrıları ilə müşayiət olunur: "Ebola qızdırmalarının ehtimalı istisna edilsə də, xəstəliyin dəqiq adı və səbəbi barədə əlavə məlumat verilmir. Bəzi naməlum infeksiya xəstəlikləri, təkə Ebola deyil, həm də digər viruslar, bakteriyalar və ya patogenlərdən qaynaqlana bilər. Bəzi xəstəliklər yerli bölgələrdə baş versə də, bu

Həkimlər bildirir ki, ölkəyə gələn insanlar karantinə götürülməlidir...

kün olub. 2024-cü ilin aprel ayında Kanadanın Vaterloo Universitetinin alimləri süni intellektdən istifadə edərək əvvəllər məlum olmayan 191 astrovirus növünü təsnif ediblər. Astroviruslar xüsusilə uşaqlar arasında şiddətli ishal və digər mədə-bağırsaq problemlərinə səbəb olan patogenlərdir.

Bu nümunələr göstərir ki, son illərdə müxtəlif ölkələrdə naməlum virusların aşkarlanması və yayılması halları artmaqdadır. Lakin bu virusların süni şəkildə yaradıldığına dair elmi sübutlar mövcud deyil və əksər hallarda onların təbii proseslər nəticəsində meydana gəldiyi qəbul edilir.

Yoluxucu xəstəliklərin qarşısını almaq üçün şəxsi gigiyena qaydalarına riayət etmək, çöl heyvanları ilə təmasdan çəkinmək və rəsmi səhiyyə qurumlarının tövsiyələrinə əməl etmək vacibdir.

Cərrah-həkim, professor Adil Qeybullayev mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a deyib ki, həmin zonalarda mütəmadi olaraq ayrı-ayrı infeksiyaların yayılması qeydə alınır: "Ən çox da he-

MUSAVAT

Son səhifə

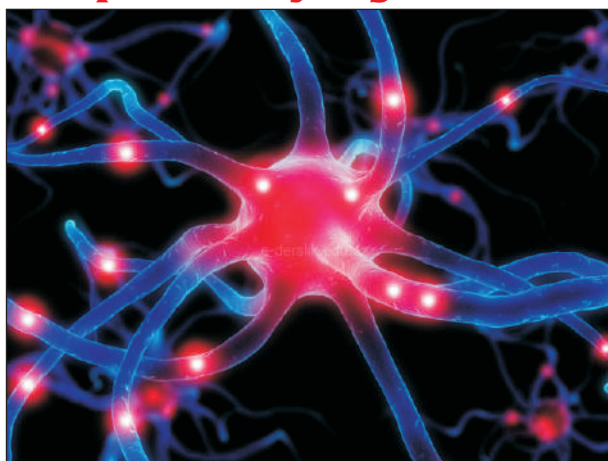
N 37 (8647) 27 fevral 2025

Fevral

Bunları bilirsinizmi?

- * Enerji yunancadan tərcümədə iş, fəaliyyət deməkdir.
- * İmperator pinqvinləri suda 265 m dərinliyə baş vura bilirlər.
- * Cins parçadan ilk dəfə gəmi yelkəni hazırlanıb.
- * Malta ölkəsində həftə günlərinin adları arəb, ayların adları isə İtaliya dilində alınma sözlərlə ifadə olunur.
- * Dünyada ən böyük arxipelaq İndoneziyadır.
- * İlk məktəb zəngini şüşədən Pifaqor hazırlamışdır.
- * E.ə. II əsrdə Misir fironu İran şahlarından II Kambiz elan edilib.
- * "Mədəni" sözü Mədinə sözündən götürülərək "şəhərli" deməkdir.
- * Kalka kağızının hazırlanmasında yarımfabrikat kimi batist parçasından istifadə edilir.
- * Kirpi ilin 236 gününü yatır.
- * Qərənfil və qızılgül eyni güldana qoyduqda ətirli olur.
- * Fotoaparat yeni yarandığı vaxtda şəkil çəkdirənlər onun qarşısında 20 dəq. dayanmalı olurdular.
- * Yunan və gürcü əlifbasında böyük hərf yoxdur.
- * İlk üstüörtülü hovuz 1742-ci ildə Londonda inşa edilib.
- * Fildə 35, itdə 39, quşlarda 42 rəqəmi bədən temperaturudur.
- * İlk eskalator 1911-ci ildə Londonda açılıb.

Bu qidalar beyni gücləndirir

Neyron sinir sisteminin əsas funksional vahididir və beynin, onurğa beyninin və periferik sinir sisteminin fəaliyyətini təmin edən xüsusi hüceyrədir. Neyronlar elektrik və kimyəvi siqnalları ötürərək informasiya mübadiləsini həyata keçirirlər. Onlar bir-biri ilə sinapslar vasitəsilə əlaqə qurur və bu yolla müxtəlif reflekslər, hisslər, düşüncə və yaddaş kimi mürəkkəb funksiyaları təmin edirlər.

Neyronların əqli geriliklə əlaqəsi var

Əqli gerilik neyronların quruluşu və funksiyası ilə birbaşa əlaqədardır. Əqli geriliyin əsas səbəblərindən biri beynin neyronlarının düzgün inkişaf etməməsi, onların sayı, forması və funksiyasındakı pozğunluqlar, sinir əlaqələrinin (sinapsların) zəif qurulması və ya zədələnməsidir. Neyronların informasiya ötürmə qabiliyyətindəki çatışmazlıqlar, sinir impulslarının zəif işlənməsi və ya ötürülməsi əqli inkişafın ləngiməsinə səbəb ola bilər. Bundan əlavə, genetik mutasiyalar, doğuşdan əvvəl və sonra beyin zədələnmələri, infeksiyalar, oksigen çatışmazlığı və digər nevroloji problemlər də neyronlara mənfi təsir edərək əqli geriyyə yol açır.

Neyronları necə inkişaf etdirmək olar?

Neyronları inkişaf etdirmək və beyin fəaliyyətini gücləndirmək üçün müxtəlif üsullar mövcuddur. İlk növbədə sağlam həyat tərzi və intellektual fəaliyyət neyronların inkişafına və yeni sinapsların yaranmasına kömək edir. Beyin məşqləri, yeni mütəmədi olaraq oxumaq, yeni biliklər öyrənmək, musiqi aləti çalmaq, yeni dil öyrənmək və ya riyazi tapşırıqlar həll etmək neyronlar arasındakı əlaqələri gücləndirir. Fiziki aktivlik, xüsusilə aerobik məşqlər qan dövranını artıraraq beynə daha çox oksigen və qida maddələrinin çatmasını təmin edir ki, bu da neyronların sağlam qalmasına və yeni sinir hüceyrələrinin yaranmasına kömək edir.

Düzgün qidalanma da neyronların inkişafında mühüm rol oynayır. Omega-3 yağ turşuları (balıq, qoz, kətan toxumu), antioksidantlarla zəngin meyvə və tərəvəzlər, B qrupu vitaminləri və sağlam yağlar beyin funksiyalarını gücləndirir. Stresin idarə olunması və kifayət qədər yuxu da beynin bərpası və yeni neyron əlaqələrinin qurulması üçün vacibdir. Bundan əlavə, sosial fəaliyyətlərdə iştirak etmək, meditasiya və zehni rahatlaşdırıcı fəaliyyətlər neyronların funksiyasını yaxşılaşdıraraq onların daha uzun müddət sağlam qalmasına kömək edir.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Günəş ilin əvvəlindən ən güclü plazma buludunu yaydı

Çərşənbə axşamı gecə Günəşdə bu ilin ən böyük plazma buludu yayılıb. Bu barədə Rusiya Elmlər Akademiyası Kosmik Tədqiqatlar İnstitutunun Günəş Astronomiyası Laborato-

riyası və Günəş-Yer Fizikası İnstitutu məlumat yayıb. "Bu gecə Günəşdə ilin ən güclü plazma emissiyası qeydə alınıb", - deyərək məlumatda bildirilir. Alimlərin fikrincə, emissiyanın mənbəyi ilkin olaraq iki gün əvvəl güclü partlayışın baş verdiyi aktiv bölgədir - bu halda partlayışın mənbəyi Günəşin əks tərəfində yerləşir və Yerə təsir edə bilməz. "Günəşin Yerə baxan tərəfində yerləşən aktiv bölgələr daha 1.5 gün ərzində Yer üçün təhlükə zonasında qalacaq", - laboratoriyadan bildirilib.

Bir gecəlik yuxusuzluğun həyat üçün təhlükəli nəticələri açıqlandı

Yuxu çatışmazlığı immün hüceyrələrinə piylənməsi olan insanlarda müşahidə olunanlara bənzər dəyişikliklərə səbəb olur. Hətta bir gecəlik yuxusuzluq belə immunitet sisteminin işinə ciddi təsir göstərə bilər. Bu barədə Küveytin Dasman Diabet İnstitutunun alimləri açıqlama veriblər. Onların araşdırmaları "The Journal of Immunology" elmi nəşrində dərc olunub.

Komanda müəyyən edib ki, 24 saat yuxusuz qalan sağlam insanlarda monositlərin - iltihabla mübarizə aparan əsas immün hüceyrələrinin profili dəyişir. Bu dəyişikliklər piylənmədən əziyyət çəkənlərdəki dəyişiklikləri xatırladır, bu da pis yuxu ilə xroniki iltihab arasında əlaqəni göstərir.

Orqanizmi patrul edən və iltihabi siqnallara reaksiya verən qeyri-klassik monositlər piylənməsi olanlarda və yuxusuz qalanlarda xeyli artıb. Bu, yuxu keyfiyyətinin pisləşməsi və iltihabi artıran markerlərin səviyyəsinin yüksəlməsi ilə əlaqələndirilib.

Xroniki yuxu çatışmazlığı 2-ci tip diabet və ürək-damar xəstəlikləri kimi iltihabi xəstəliklərin inkişafına şərait yarada bilər.

Yerə yaxınlaşan təhlükəli asteroid Ayla toqquşa bilər

Alimlər tərəfindən bu yaxınlarda kəşf edilən "2024 YR4" asteroidi 2032-ci ildə Ayla toqquşa bilər. Bu barədə NASA məlumat yayıb. Mütəxəssislər toqquşma ehtimalının hazırda 1,7% olduğunu hesab edirlər. Eyni zamanda elm adamları asteroidin Yerlə toqquşma biləcəyini praktiki olaraq istisna edirlər (0,004%). Hərçənd bu yaxınlarda ekspertlər bu ehtimalı 3,1% olaraq qiymətləndirirdilər. NASA mütəxəssisləri asteroidin diametrinin 40-90 metr olduğunu təxmin edirlər ki, bu da Çelyabinsk meteoritindən bir neçə dəfə böyükdür.

Sürətli yeməyin bu zərərləri var imiş

Müasir dövrdə insanların çoxu iş, təhsil və digər fəaliyyətlərlə məşğul olduğuna görə yeməyə kifayət qədər vaxt ayırmır. Çoxları yeməyi tələsik və sürətli şəkildə yeyir. Lakin sürətlə yemək yemək həzm sisteminə, maddələr mübadiləsinə və ümumi sağlamlığa mənfi təsir göstərir.

Sürətlə yemək yeyən insanlar yeməklərini kifayət qədər çeynəmirlər, bu da həzm prosesini çətinləşdirir.

Qida lazımı qədər parçalanmadığı üçün mədə həddindən artıq işləməli olur və nəticədə gastrit, xora və həzmsizlik kimi problemlər yaranı bilər.

Sürətlə yemək hava udmağa səbəb olur ki, bu da mədədə köp, qıçırma və narahatlıq yaradır.

Beyinə toxluq siqnalının çatması üçün təxminən 20 dəqiqə vaxt lazımdır. Sürətlə yeyən insanlar qısa müddət ərzində çoxlu qida qəbul etdikləri üçün həddindən artıq yemək yeyirlər.

Bu, artıq çəki və piylənməyə səbəb olur, çünki bədən qəbul edilən artıq enerjiyi yağ kimi saxlayır.

Maddələr mübadiləsi pozulduğuna görə insulin müqaviməti yaranır və diabet riski artır.

Tədqiqatlar göstərir ki, sürətlə yemək yemək yüksək qan təzyiqi və ürək-damar xəstəliklərinə səbəb ola bilər.

Normadan artıq qida qəbulu xolesterol səviyyəsini artırır və damar tıxanmasına yol açır.

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: venimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnib, "Son dakika" MMC-nin mətbəəsində çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Emil SALAMOĞLU

Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500